

СРПСКИ НАРОД

СВЕТОСАВСКИ ПУТ

У својем дугом ходу кроз векове српски је народ више пута допадао тешких невоља, покаткад губио равнотежу и скретао са свог историског пута. У том његовом бурном животу падају у очи, по својој сличности, два временска раздобља. Прво, пре 730 година, за време владавине краља Стевана Првовенчаног и друго, данашње, после наше најновије народне катастрофе. У оба случаја запада српски народ у беспутје и оба пута спасава га духовна снага народног учитеља и просветитеља светог Саве.

Пре седам векова у колевци српској, Рашкој, међу српским народом владала је општа помешаност: политичка, национална и верска. Уз то су се непријатељи српског народа са свих страна устремили да то српско гнездо униште.

У тим судбоносним часовима по њега, када се браћа Вукан и Стеван отимаху о престо; када борба између католичке и православне цркве достигла врхунац у Немањиној држави, и када се чинило да она завањена, разстројена преживљава последње дане и да је већ готова да постане плен суседа, долази свети Сава из Свете Горе са моштима свога оца. Он доноси српском народу у глави мудрост, у руци границу мира а у срцу љубав за своју несрећну браћу.

У року од само две године постаје свети Сава, благодарећи својим високим духовним особинама, главни стуб Стеванове државе. Његово се утицај свугде осећа. Његово се дело види на свакоме кораку. Његов дух управља судбином српског народа. Он мири браћу, сузбија туђу верску пропаганду, ствара српску цркву и спасава српску државу. А године 1219 проглашава себе за архиепископа самосталне српске православне цркве и постаје најутицајнија личност у српској држави.

Његов замашан организаторски рад, најсмисљенији и најтрајнији у средњовековној српској држави, ремек је дело државничке мудрости како на црквеном, тако и на политичком, а нарочито националном пољу.

Он је прво цркву направио народном, српском и самосталном, па је тек тада спојио са државом. Он ју је направио бедемом непробојним и неосвојивим за сва времена па и данас. Из њега је зрачила она циновска снага која је бодрила српски народ у петстогодишњем робовњу и учинила да, после прекида од пола миленијума свога државног живота, буде способан да опет на-

стави свој историски ход као да је из Немањинске државе ушао у васкрсну Карађорђеву Србију.

Свети Сава је творац српског национализма и јединства између српских племена и области. Тиме је он први постигао унутрашњу хомогеност српске државе и српског народа. Он је дао живота српској државној мисији Немањина. Дао јој је путоказ и истрасирао пут за векове. Тиме је она смело кренула срећнијој будућности и Душановом царству, које се издигло на темељима које је свети Сава створио.

Тако је пре више од 700 година свети Сава први пут спасао српску државу, оспособио је за велику будућност и показао српском народу прави српски пут — светосавски.

Али судбина није хтела да се мисија највећег српског светитеља и просветитеља ту заврши. Снага његовог титанског духа требала је још једном да осветли пут Србима.

После слома Југославије српски народ нашао се обезглављен, напуштен, у мраку и хаосу. Дани, које су му његови безумни управљачи донели, били су трагичнији него они у доба када је Немањина држава била потресена из темеља.

У овој последњој својој несрећи српски народ изгубио је поново свој пут, изгубио је ве-

ру у себе и почео да тоне у безумље. Одбацио је веру прадедовску стављајући црвена звезде на чело, а скидајући крстове са цркава. Одрекло се Србије и српства, одбацио је породицу и морал, заборавио је на љубав и слогу јер су му злотвори у срце забили пламену бакљу мржње.

У тим данима заслепљености и самоубилачког лудила устао је брат на брата, син на оца, кћи на мајку. Чинило се да је настао потпуни сумрак српског народа и да откуцавају последњи, завршни часови Србије.

Али један велики дух бдио је

над српским народом: дух светог Саве.

И онда када је тама била најгушћа, и онда када је под ногама српског народа зјапило дно провалије, у последњем часу указао се пут спасења. Један једини могући пут — пут светог Саве.

Као што је пре седам векова свети Сава дошао да својом живом речју, својом вољом, својим великим умом и срцем препуним љубави изведе српски народ из беспутја тако је сада његов дух

(Цртеж: Ж. Настасјевић)

испунио срца и умове верних синова Србије и светосавског православља и они су га повели оним старим опробаним путем, путем великог учитеља, великог државника и највећег Србина.

За српски народ другог пута није било. Свугде ван њега било је само расуло и пропаст. И опет су за српски народ постале историско гесло оне речи које је свети Сава донео пре седам векова из Свете Горе у Рашку:

МИР, РЕД, РАД И БРАТСКА СЛОГА!

Мит светосавски, мит учења и делања светог Саве добио је пуну вредност и највећи значај баш у овим данима које ми преживљавамо.

И ако данас српски народ, изашавши из преголемих несреће, лагано али сигурно корача ка бољој будућности, његова захвалност и његова љубав треба да иде у првоме реду ономе који му је пут показао: својој доброме пастири, својој ослонци у несрећи, својој светлости у тами — светоме Сави.

Данас више него икад добијају вредност речи које као захвална молитва, као химна новог живота извиру из сваког чистог српског срца:

»Ускликнимо с љубављу Светитељу Сави...

Појте му Срби песму и утроте.

МИЛАН Ђ. НЕДИЋ,
претседник Српске владе

Св. Сава као творац српског национализма

Нема никакве сумње да је Св. Сава једна од највећих личности српске историје. Он је то не само својим делом, већ и својим целокупним духовним ликом, који је више него ико пре и после њега утицао на обличје српског народног духа. И што је најинтересантније он нам је данас веома близак, иако је живео пре толико столећа.

Св. Сава нам је у првом реду близак својим концепцијама о народу и држави. Он је осећао да ће дело његовог оца, којим су ударене политичке основе прве српске државе, бити тек онда потпуно ако се оствари духовно јединство српског народа. Сасвим исправно, он је осећао да се политичко јединство тешко може одржати без духовног. Отуда његови напори за стварање српске независне православне цркве.

Ако би се ово хтело изразити језиком данашњице, онда би се рекло да је он схватао да је дух сваког народа реалност за себе

и да сваки народ треба, слушајући глас крви, да изгради своје самоникло гледање на свет и живот, које одговара његовим специфичним животним потребама и које мора бити обавезно за све припаднике тога народа. као најпотребнији минимум за остварење његовог духовног јединства. Тек кад један народ успе ово да изгради, тек онда је он народ у правом смислу те речи, моћан и снажан у својој јединствениости и његов опстанак ни ударци судбине не могу довести у питање.

Иако калуђер од ране младости, Св. Сава не тоне у верски мистицизам и аскетизам, — појаве тако честе код средњовековних испосника — који су се паштили да свом личној духу обезбеде трајну и непосредну везу са његовим Вечним Извором, чему су једино и тежили. Нема сумње да је и Св. Сава у својој испосничкој хелији томе тежио, али су га можда баш та

настојања довела до сазнања духовне хијерархије, те је у верничкој скрушености с једне стране потражио посредништво народног духа, моћнијег од појединачног, а с друге стране своја духовна сазнања није задржао само за себе, већ је њима и народни дух обогаћавао.

Из оваквог духовног сазнања поникао је његов национализам, јер би иначе било необјашњиво како се то он, који се у раној младости одрекао дворског сјаја и земаљских уживања, поред просвећивања народа бави и пролазним стварима као што је политика. Баш тај духовни основ његовог национализма чини га савременим и нама тако блиским. Зар се и ми данас, после духовне пометње у бившој држави, не паштимо да откријемо суштину наше народне душе, како бисмо се као појединци могли како ваља оријентисати?

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ПРИВРЕДНИ УГОВОР између сила ТРОЈНОГ ПАКТА

Главни стан Вође Рајха,
21 Јануара

Министар спољних послова Рајха фон Рибентроп и царско јапански амбасадор Хироси Ошима, потписали су 20 Јануара ове године у Главном стану Вође Рајха један „уговор о привредној сарадњи између Немачке и Јапана“. Истог дана потписан је у Риму од стране краљевског италијанског министра спољних послова грофа Галеацо Ђана и царско јапанског отправника послова Шунихи Казе у Риму сличан уговор између Италије и Јапана.

Ови уговори који имају исто важење као и Пакт трију сила и који га допуњују у привредном погледу претстављају једно снажно даље изграђивање пакта трију савезничких нација. У доследном настављању политичке основне идеје овог савеза трију великих сила на најдужи рок предузет је сада у широком уговорима један велики широки привредни простор Европе и Источне Азије са свим њиховим снагама. Једновремено се овим уговорима поставља за време после рата база за трајну привредну сарадњу међу великим привредним просторима. Уговорима се утврђује размена сваковрских привредних производа и њихово најшире помагање и утврђује сарадња у свим привредним и финансијским питањима.

ТЕКСТ УГОВОРА

Уговор који је између Немачке и Јапана закључен о привредној сарадњи има следећи текст: „Влада Немачког Рајха и царско јапанска влада су решиле да начине још тешком своју привредну сарадњу да би се у овом рату за изграђивање новог поретка у Европи и Великој Источној Азији међусобно помагале са својим целокупним привредним снагама и да би после победничког завршетка рата свака у свом привредном простору широком планом изградње спровеле један нови поредак који обезбеђује благостање и напредак свих народа који у њему учествују. Услед тога су обе владе уговориле следеће:

Чл. 1

Немачка и Јапан ће у сваком погледу и свим силама помагати и проширити размену привредних производа међу својим привредним просторима.

Оне ће се међусобно потпомагати приликом набавке робе и подизања постројења и спроводити тесну техничку сарадњу.

Чл. 2

Немачка и Јапан спроводиће тесну финансијску сарадњу да би олакшали плаћања која произлазе услед спровођења чл. 1.

Чл. 3

Немачка и Јапан одржаваће међусобну тесну везу да би увек успешно изградиле своју сарадњу на спровођењу своје привредне политике.

У том циљу ће обе владе преко нарочитих опуномоћеника стално посматрати развој привредних доноса између обих земаља.

Чл. 4

Потребне детаље за извршење овог уговора уговорилице надлежне власти обеју владе.

Чл. 5

Овај уговор ступа на снагу чим буде потписан и важи све докле као и пакт Трију сила између Немачке, Италије и Јапана од 27 септембра 1940 године који је потписан 27 дану деветог месеца ове године ере Сива.“

ВРХУНАЦ СРПСКЕ ИНДИВИДУАЛНОСТИ

Никада није сувишно поновити живот Савин о Савину-дану! Ток његовог живота, у колико нам је познат, сам собом објашњава човека и дело. Уз то, његов лик — онај кроз реалистички портрет из Милешева — мора се узети као најпотпунији и најаутентичнији документ с личности Савиној. То дуго лице показује умнога и мисленого свештеника и црквеног кнеза, поштеног и отвореног борца, ведрог и убедљивог наставника. Велике, необично раширене, а плаве очи, уокружене хармоничним и благим борама, сугестивне су и јасне и данас. Човек са таквим ликом и таквим очима морао је бити увек недвосмислен.

Престиж краљевског порекла давао је његовоме карактеру нешто ауторитативно, али кроз краљевску љубазност и витешке начине става и држања. Лична спрема, пожртвованост, скромност, радљивост, предузетност и неуморна енергија тога светитеља чине да ми у њему видимо првога Европљанина међу Србима, уопште првог модерног човека нашега соја.

На очеву двору, Сава је већ имао велику животну школу. Он је долазио у додир с људима Немањине канцеларије, његовог војног и политичког савета. Он им је, уосталом, припадао по праву рођења. У тој великој политичкој кући, која је имала односе са Немачком, Угарском, Бугарском, Византијом и Млечима, дало се много што шта зарана видети и научити. Кроз њу су пролазили путници и дипломате из разних земаља, средина и култура. Младић је већ поређе-

њима могао да долази до корисних закључака, а он је био склон чтењу и умноме раду... Велики догађаји, који су онда потресали Исток и Запад, као и коментари тих догађаја, ширили су видик младога принца. Светска искуства која је он стекао била су непосредна, а она су попуњавала младу интелигенцију, стилизовану савременом, вероватно брижљивим васпитањем.

Г. Радоњић претпоставља да је Растко присуствовао одласку српских изасланика у Нириберг 1188 и пријему Фридриха Барбаросе у Нишу 1189. Ни ми не видимо разлог зашто би он изостао у тим приликама. Он је био мезимач свога оца. Њих двојица су, поред крвног сродства, осећали један за другога и сродство по афинитету, па је отац волео да има уза се тог најмлађег сина. Зато би се могло узети, и у пркос Теодосијевога дивнога причања, да је отац сину могао и допустити да се замонаши.

Немања је био дубоко религиозан човек, коме је могло бити чак и драго што му син нагиње контемплативном калуђерском животу. Да ли се противио што је младић прерано ушао у подвиг или што је уопште напустио световно стање, ми не знамо. У опште, ми о Сави поуздано знамо само врло мало; код многих проблема у вези с њим упућени смо на претпоставке, pune резерве, и на интелегентну реконструкцију онога што се још да успоставити као вероватна истина; али, те се непоузданости срећом не односе на оно што је битно, већ на појединости; оно што је битно за Саву Немањића, ми то знамо сасвим поуздано.

Апостол слоге међу Србима

Године 1196 Немања предаје круну своје сину Стевану, не потврђујући Вуканова права примогенитуре. Стеван је ожењен кћерју византијског цара, и та га околност преко реда доводи на престо. Немања се монаши, али остаје у Србији, док се не утврди нови ред ствари, да тек идуће године оде Сави у Свету Гору, где жели да умре. Сава га прати на поклоњенима атоњским светињама, табанајући поред њега босоног, да би строго извршивао монашке прописе. Немања, који га гледа у тој покори, изранављених ногу од камења, не може више да издржи подвижничтво свога нежног и младог детета, те му наређује да се обује. Ова појединост, срећом сачувана, илуструје обојицу.

Ојачан очевим присуством (јер сад више није сам у Светој Гори) Сава одлучује да оснује један чисто српски манастир. Њих двојица су и онако „сеизација“ међу светогорцима, који у Немањи ипак виде једног бившег владара и оца владара Србије. Монаси их сматрају за особито важне и драге сабрата, којима се дугују сви обзир, јер се ради о људима чија се одрицања за љубав Христа заиста не могу да премаше. Они су им захвални не само за богате прилоге, него и за невероватне примере хришћанске врлине. Они им, дакле, не сметају, и Сава одлази у Цариград, добија дозволу од цара Алексија III, (таста свога брата), да му се уступи опустели Хилендар. Али још у Цариграду, доследан и ревностан, он почиње да спрема Устав нове обитеље, што је — вели се — први почетак српске књижевности; годину дана доцније (1199) Хилендар је већ основан, и он је чисто српска установа, духовни филтер кроз који ће од тада, пажљиво и критички, почети да се византијска култура апсорбује у српски народни организам, нагло и обилно. Мерило, наравно, остаје увек хришћанско, а културна пријемчивост Срба је жива, огромна и незаиста. Читав низ сарадника и преводилаца радиће о боку младога, сретствима богатог, идејно преобилног сина Немањиног. Уз канонско право православне цркве, временом, Срби ће тако

примити и римско грађанско право.

Године 1200 Немања умире светитељски, са каменом под главом, на асури, у присуству свога сина Саве. Од тога тренутка, Сава је потпуно свој човек, он је сам одговоран Богу, људима и себи за своје поступке. Ни мало стукнут пред том чињеницом, Сава од тога тренутка стално расте и у својим и у нашим очима. Њему је скоро тридесет година, он се формирао у самосталног човека, постао је независан и почиње да води. Рођен са старешинским осећањем, он зна да је у старешинству обавеза наређивања главна ствар, а он је пун идеја и пун иницијативе. Он интервенише не само у своје манастиру, него и у Србији. У контакту са Светогорцима и Солуном, он има често ши-

Оснивач српске духовне самосталности

Брат му се колебао, јер су му идеје Савине на мах изгледале као прсте абстракције. Њих двојица су се чак и разишла и Сава се вратио у Хилендар. Све је изгледало изгубљено и напуштено. Међутим, 1218 Стеван увиђа тачност Савиних трудова, зове га понова у Србију и даје му своју сагласност да иде у Нише и да ради на независности српске цркве. Сава онда прелази у Азију и успева у својем главном животном циљу: аутокефалност је била извојевана, а она је била велико државничко и дипломатско дело једнога човека, једнога Немањића.

Архиепископ Сава приступа сада организацији српске цркве, своје цркве, чији је он оснивач и заточник. То је сад други, савим нов рад, али су сарадници већ раније били приуговорени још Савино дело није перфектно: Епирска грчка црква се буну; сем тога, Никеја није до краја ни решила ствар; она ће је решити кад Сава још једном оде у Азију и извојеће право српској цркви да у будуће сама би и сама посвећује свога архиепископа!.. Колико је личне храбрости, окретности, теолошке спреме, дипломатске убедљивости, непосреднога ауторитета, мушке упорности и непрекидно-

ри хоризонт него његова браћа у Србији. Он зато и не иде до самозаборава у своје монашко животу. Он је стваралац, делотворан дух. Он је проширио своје личне, унутрашње видике, али он види реалистички и проблемне на политичком обзору Србије. Начитан, обавештен, образован, он увиђа да није најважнија ствар лично ја, него да се мора бити социјалан. Он неће да спасе само своју душу, он хоће да спасава и Србе и Србију, цело своје племе.

Србија је од 1203 у стању грађанскога рата због борбе о првенство Стевана и Вукана Општи хаос у нашем делу света појачава пад Цариграда у руке Латина (1204). Сава се можда колеба између манастирске тишине и удобности и једне одлучне интервенције у спољноме свету, која ће успети само њему и никоме више, али се најзад решава да посредује. У томе је смишао његовог повратка у Србију 1207, заједно са моштима Немањиним.

Народ је у томе видео чудо названо Св. Сава мири завађену браћу. Али то чудо није било последица тренутнога ударца чаробним штапом. Оно је било резултат једног планског, методског и систематског рада, личног и континуалног, испуњеног напорима и будно контролисаном акцијом. Јер Сава остаје осам година у Србији (у Студеници), као први и врховни саветник Крауна!.. У то време он више није принц, пошто је монах; по црквеном чину он је само архимандрит, што је постао још око 1204; у државној хијерархији, он не заузима никакво место, премда с времена на време иде на неко дипломатско путовање; али је он владаочев брат, најизображенији домородац, шеф једног новог мишљења, човек који утиче на све политичке и културне послове, ередисте око кога се окупља интелегенција и коју он уводи у своје идеје, упућујући је у народни посао, који он организује и у коме он дели улоге. Свакако, већ у то време, он се носи мишљу да Србији треба аутокефална, од иностранства независна црква, која ће саобразити своје напоре српским државним и националним циљевима, да би својом независношћу подупрла државну независност. Органски у њему зри велика мисао, коју ће и остварити, а која ће бити његова историјска мисија не само са гледишта српске историје, него историје хришћанства у опште, пошто је Сава већ тада одвојио Србију од Рима.

нио његов брат, Краљ Владислав. Морално јемство династије Немањића и свих њених права не само у томе тренутку, него за векове у напред, Сава је сад био њен најстарији и најјачи члан. Али, у то време, 1234, бугарска црква је требала ранг патријаршије, ранг са кога више није могла да губи аутокефалност. Сродни бугарски двор је апеловао на Саву да се он лично прими велике и важне мисије да бугарској патријаршији по делуству признаје антиохијске, јерусалимске и александријске цркве. Било што је имао сасвим тачну претставу о потреби српско-бугарске солидарности, било што је у бугарском случају сагледао и преседан који ће једном користити и његовој српској цркви, Сава је примио ову тешку мисију, свршио је до краја и са пуним успехом, и умро на њој. Смрт га је задесила у Трнову 1235, где је најпре и био сахрањен са царским почастима и одмах био дигнут на ранг светитеља.

Један овако плодан и пун покрета и промена живот, испуњава човека дивљењем и спектом. Треба да се опоменемо да се једна половина Савинога живота одиграва у XII, а друга у XIII веку, да је Сава за земљиште својих радњи имао три континента: Европу, Азију и Африку, па да се схвати сва неуморност његовога генија и сва обилност његових потхвата. Али нас не задивљује толико ни Сава државник, дипломата или путник, колико нас прикива његов фини и ведри лик хришћанина и културног ствараоца.

Сава је хришћанство схватио као акцију; тај физички нежни и скоро слаби човек, имао је велику и снажну душу; том душом он је везао Србе за православље и за Христа, и то са једном таквом и толиком непосредношћу да ми често и заборављамо колико је Србија већ била хришћанизована вековима пре њега!

Свети Сава засењује све оно што је било пре њега, обасјавајући све оно што ће му следовати. Он је већ својим савременицима изгледао равноапостолски, а нама изгледа као да је изнишао непосредно из Библије.

Има народа који су хришћанизовани кад и ми, а који у опште и немају својих националних светитеља, или ако их и имају, то нису људи апостолског ранга: Не иду у легенду, не доминирају историјом својих народа! Са Св. Савом је обрнут случај: Он потпуно доминира целом нашом прошлшћу.

Чег се год дотакао, то је одмах постајао његов домен, његова слава; чему је год он припадао, то је било под његовом влашћу и остало његово. Његови родитељи и прародитељи нам изгледају зато велики што је он поникао из њихове крви; Немањићи су за нас зато Света Лоаза, што је он био њен духовни родоначелник, који је Немањиће дао народу, а народ њима. Што је најзанимљивије: Свети Сава нам је чак све јаснији што се даље одмичемо временски од њега; тај светитељ универзалне интелегенције — средњевекован а модеран, легендаран а стваран, црквен а интелектуалан, краљевски а народан, ананорет а социјалан, свет а светован! — остаје врхунац српске људске индивидуалности.

М. Стојимировић-Јовановић

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.

ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

РЕДАКЦИЈА И АДМИНИСТРАЦИЈА: Чика Љубина 1/IV, Телефон бр. 20-383.

ШТАМПАРИЈА „ЛУЧ“, Краљево Нагалије 100.

Тромесечна претплата 36 дин. шаље се преко „Пресе“, а. д. Влаковићева 12

ЗНАЧАЈ ЈЕДНОГ ПРОГЛАСА

AUFRUF

Die legale serbische Regierung unter Ministerpräsident General Nedić wird von einer kleinen Gruppe Aufständischer unter Führung des ehemaligen Oberst Draža Mihajlović bekämpft.

Diese Aufständischen betrachten sich als reguläres jugoslawisches Militär und haben den verbrecherischen Ehrgeiz, den Kriegszustand, der zwischen dem deutschen und serbischen Volk durch Abschluss des Waffenstillstandsvertrages vom 17.4.1941 beendet ist, dennoch fortzusetzen.

Nach den Bestimmungen des in der Haager Konvention anerkannten internationalen Kriegesrechtes sind sie nicht mehr Soldaten sondern Freischärler und haben ihr Leben nach den Kriegsgesetzen verwirkt.

Das Treiben dieser ebenso ehrgeizigen wie verblendeten Pflanzlinge, die es in verbrecherischer Leichtfertigkeit ablehnen, sich auf den Boden der Tatsachen zu stellen, fordert vom gesamten serbischen Volk immer wieder neue Blutopfer.

Ich fordere das ganze serbische Volk auf, bei der Vernichtung dieses Unruheherdes mitzuwirken.

Auch wer es unterlässt, obwohl er dazu in der Lage ist, die Verfolgung der Aufständischen in einer ihm zumutbaren Weise zu ermöglichen, und zu unterstützen, macht sich mitschuldig und verfällt den Kriegsgesetzen.

Serben, haltet Ruhe und Ordnung!
Beigrad, den 18. I. 1943.

gez. BADER,
General der Artillerie.

ПРОГЛАС

Једна мала група побуњеника под вођством бившег пуковника Драже Михајловића бори се против легалне српске владе Министра председника генерала Недића.

Ови побуњеници сматрају себе редовном југословенском војском и пошени злочиначким славољубљем покушавају да продуже ратно стање, које је између немачког и српског народа окончано Уговором о примирју закљученим 17 априла 1941 г.

На основу одредаба међународног ратног права, које је признато Хашком конвенцијом, они нису више војници већ побуњеници и самим тим стављени под удар ратних закона.

Делатност ових славољубивих и заслепљених занешенака, који у својој злочиначкој лакоумности неће да воде рачуна о правом стању ствари, тражи од целокупног српског народа све наново тешке жртве.

Позивам цео српски народ да сарађује у уништењу овог легла немира.

Онај који пропусти, да омогући и потпомогне гоњење побуњеника у границама своје моћи, а има за то прилике, постаје такође њиховим саучесником и попада под одредбе ратних закона.

Срби, сачувајте ред и мир!
Београд, 18 јануара 1943 г.

БАДЕР, с. р.
Артилериски генерал

Српски народ уживао је некада глас народа који држи своју реч и поштује своје међународне обавезе. У прошлости то је била његова снага и у својој борби за утврђивање и побољшање свога положаја у свету овакво његово држање било му је од велике користи. Али ту лепу и с муком стечену репутацију поштењем и лојалног члана међународне заједнице једна шака отпадника нације проконкала је лакомислено за туђ рачун и бацила мрљу на част српског народа и створила му низ тешкоћа, које и данас трају и доводе у питање његов опстанак. То се десило 27 марта када је српски народ пустио да у његово име говоре експоненти и плаћеници Јевреја, масона и других међународних организација. Једна група властољубивих и грабљивих пустошала са официрским еполетама уложена са слабијима у жаветима почела је један међународни уговор. Пакт закључен у Бечу 25 марта.

То је први пут у историји српског народа да се једна шака отпадника дрзнула да плуње на свечано дат потпис и да тиме нанесе тешку уреду другом потписнику и баци срам на цео српски народ.

Неизбежне санкције су дошле да казне ово вероломство и српски народ имао је да поднесе последње поступке ове групе безумника. Пред њим је остала могућност да мушки и достојанствено прихвати ово стање и да лојалним и поштеним испуњавањем проистеклих обавеза и дужности поправи што се може поправити и покуша временом да поврати свој стари глас и стекне поверење других народа. Али они исти људи који су 27 марта увалили српски народ у највећу несрећу и изазвали онако сраман слом бежећи безобзирце само да спасу своје голе животе, пошто су предахнули, наставили су свој издајнички посао за туђ рачун, да би задовољили своје лондонске газде. Створили су једно стање до сада непознато у анализама светског ратовања и једну невиђену апсурдност у погледу узуса и свиђу прописа међународног ратног права.

Док су прави синови српског народа, свесни својих дужности пошли путем заробљеништва, дотле извесни плашљиви склонили су се и нису поступили према прописима, како им је налагала њихова војничка част и схватање дужности. Влада народне пропасти генерала Симовића бежећи из земље одредила је лица која су 17 априла 1941 године потписали капитулацију југословенске војске. На основу међународног ратног права, које је потврђено Хашком конвенцијом и коју је и наша држава потписала од тога часа југословенска војска није више постојала. И сваки, који са оружјем у руци покуша да даје отпор и да продужи ратно стање, не сматра се више војником већ побуњеником, ребеом и самим тим ставља се под удар ратних закона.

То претставља делатност групе побуњеника под вођством бившег пуковника Драже Михајловића, коју самозвана „Југословенска влада“ у Лондону сматра некаквом „Југословенском војском“. То је противно не само свима прописима ратног међународног права него и обичном здравом разуму, али то неће да увли само ова група славољубивих и заслепљених занешенака, него због пустих чиновних звездица наносе тешке ударце српском народу, који мора због њих да подноси све нове и нове жртве.

Оваквим својим злочиначким поступцима они су до-

шли не само у сукоб са међународним ратним правом него су се ставили и ван сваког закона, јер доводе у питање опстанак српског народа и његову будућност.

Нико поштен и објективан не може оспорити право окупатору да сходно освештаном међународном ратном праву примени предвиђене санкције противу ових побуњеника. Генерал Бадер, главномандујући заповедник у Србији упутио је у том смислу проглас српском народу у коме објашњава злочиначки карактер акције ове групе побуњеника који се боре противу легалне

српске владе генерала Недића. Да не би било ма какве могуће забуне и избегавања одговорности, он је упозорно српски народ на све ове чињенице и позвао га да сарађује на уништењу овог извора немира и несреће за српски народ. То је животни интерес српског народа да би уштедио себи нове жртве, обезбедио свој опстанак и бољу будућност. Али исто тако упозорују се сви они који пропусти да сарађују у уништавању побуњеника, да ће бити сматрани њиховим саучесницима и да ће као такви потпасти под одредбе ратних закона.

Верујемо да ће српски народ својом здравом памећу и својим живљавим нагоном за самоодржање разумети прави значај овога прогласа и да ће се одазвати овој позиви претставника Великог Немачког Рајха да сачува ред и мир, уништавајући својом самосвесћу последње изворе нерета у овом делу света. Он не сме допустити да буде играчка и оруђе у рукама амбициозних пустошала и туђинских плаћеника. Он не сме да пусти да га вуку за нос којекваким лажима и фикцијама о некаквој „Југословенској војсци“ која је покопана заједно са пропашћу раније државе и потписивањем капитулације.

Нова етапа у сарадњи Тројног пакта на путу победе

Незапамћеним победама на суви, на мору и у ваздуху освештано браство у оружју међу силама Тројног Пакта добило је нов изглед сарадње, који овом савезу за победу правде међу народима, даје све веће могућности у данашњици и учвршћује једну реалну подлогу за будућност. Место потмулог и подлог трвења и гусарског отимања око плена, које преовлађује у табору англосаксонских савезника, све тешња сарадња у хармонији и у допуњавању царује међу силама Осовине, обухватајући огромне просторе и неизмерна богатства. То је јасно и одлучно обележено Уговором о привредној сарадњи који је потписан у Главном стану Вође Рајха између Немачке и Јапана, као и у Риму између Италије и Јапана.

Овај Уговор у виду једног дипломатског инструмента даје правну форму сарадњи, која је већ постојала у економском погледу између сила Осовина поред прекаљене кооперације у политичком, војничком и дипломатском погледу у њи-

војој заједничкој борби противу англосаксонских плутократских сила, које су готово целу куглу земаљску држале у ропству и у бездушној експлоатацији.

Мада је првенствено реч о размени привредних производа између сила уговора, ипак то није обичан трговински уговор, који гледа првенствено да заштити интересе сваког уговорача, јер овде се ради на против о организовању сарадње на економском пољу ради победе заједничких интереса. То је манифестација тоталног рата, које воде силе Тројног Пакта стављајући у заједницу све своје националне снаге, које се подређују једном заједничком циљу, победи заједничке ствари. То је исто тако ударање камена темеља новом светском економском поретку, који доноси победу сила Осовина и који обезбеђује народима правду и правичност у њиховим међусобним економским односима место досадање пљачке и експлоатације од стране Англосаксонаца.

Ми, који имамо скроман

привредни простор и мала средства, тешко можемо замислити шта значи и претставља овај привредни савез између сила Тројног Пакта у садањем гигантском сукобу, као и у изграђивању новог економског поретка у свету ослобођеном од превласти Енглеза и Американаца. Ту улази готово цела Европа, и велики источно-азиски простор под контролом Јапана у географском погледу. Али треба још више имати у виду огромне гућности што претставља Европа под вођством Немачке и Италије, а с друге стране неизмерност богатства у сировинама и у љуству, која се налази на великом источно-азиском простору.

Поред тога и ако немерљива снага али од пресудног значаја јесте дух иницијативе и стваралаштва, који носе у себи млади народи, који живе у овим огромним привредним про-

и радом и лојалношћу радити на својој обнови. Није знак патриотизма, ни високе националне свести, него је знак примитивности и незрелости, кад се негира једно стање проистекло из јасно утврђених правних норми.

„Драженовштинт“ не само што не служи на част српског народа, како би неки хтели да то претставе, већ напротив срамота су за њега и дају оправдање другима да указују на нас као на какво заостало племе неспособно да досегне до правне свести, што је битна карактеристика културних европских народа.

Треба прави српски родољуби поводом овог прогласа генерала Бадера да дубоко размисле о свима овим стварима и да сваки према својим могућностима допринесе коначном сређивању прилика у нашој напаћеној земљи, излучивши из своје средине све оне који свесно или несвесно, у заблуди или у плаћеничкој служби угрожавају опстанак српског народа и наносе недогледне штете српској будућности. Тим путем влада генерала Недића води српски народ у овим најтежим данима његове историје и то је једини пут његовога спаса и његове будућности. Све је друго заблуда или лаж, лакоумност или издаја и води српски народ у катастрофу.

У овом одсудном моменту, када се води борба на живот и на смрт за будућност и величину европске културе, дужност српског народа према себи, према потомству јесте да буде свестан својих обавеза европског народа и да не заносећи се неким националистичким фантазмагоријама, свима сретствима и свима снагама ради на одржавању реда и мира. Неопростив грех би био помишљати и радити ма шта друго кад већ Велики Немачки Рајх даје нам могућности да радимо на својој обнови, живећи по страни гигантског сукоба ради спаса Европе, за који ми треба да подносимо само материјалне жртве, које се не могу упоредити са онима, које дају Велики Немачки Рајх и његови савезници.

„С—Н“

Расподела намирница и сировина

У режиму либералистичке привреде циркулација и расподела економских добара је индивидуално слободна и врши се по механизму понуде и тражње. По том систему расподеле добара цене се образују само под дејством понуде и тражње. У планској, диригованој привреди, расподела економских добара врши се ауторитетом државе, преко нарочитих дистрибутивних центара, по начелима привредне целисходности и социјалне правде, а по диктираним ценама.

Код нас у Србији начелно се пришло систему планске и дириговане привреде, која је данас прихваћена у целој Европи, и која има да споји све европске привреде у једну планску привреду целокупног европског простора. По тим начелима и код нас се расподела производних оруђа, сировина и потрошних добара има да врши у главном преко девет до сада основаних центара, од којих шест (за дрво, угаљ, текстил, гвожђе, хемиску индустрију и за коже) спадају у надлежност Министарства народне привреде, две (за жито и стоку) у надлежност Министарства пољопривреде и исхране, а једна (за шећер, пиво, шпиритус, квасац и меласу) у надлежност Министарства финансија. Цене свих артикала у промету, и оних који се расподељују преко центара и оних који су у промету мимо центара, као и цене надница и услуга, одређује Комесар за цене и наднице, под врховним надзором Привредног вођства у Србији.

Ми смо ушли потпуно неспремни у режим планске привреде, како у области производње тако и у области расподеле. Због тога је закулисна трговина изазвала корупцију на све стране, а огромним ценама, недостижним за сиромашне слојеве народа, изазива тешке социјалне, финансиске и политичке повређаје и проблеме.

Сузбијање овог хаотичног привредног стања, ове дегенерације „слободне трговине“ у праву националну несрећу, мора бити централна брига наше државе и вођства наше народне привреде. То је данас, усред огромне оскудице расположивих економских добара, веома ограничене производне снаге наше народне привреде, као и ограничености увоза, тежак проблем. Али ми га морамо решавати по цену спаса наше државе од привредног расула, финансијског банкротства и социјалне анархије.

Тешкоће увођења праве планско-дириговане расподеле привредних добара код нас леже у два правца: објективном и субјективном. Објективне су тешкоће поглавито у недовољности расположивих добара, и у великој количини новца у оптицају. Субјективне су тешкоће у недисциплинованости нашег народа у привредном животу.

Идућа година обећава, по свима изгледима, да нам да далеко већи пољопривредни принос но 1942, која је била изузетно рђава година. Планска пољопривреда је далеко боље организована сад него пре годину дана. Истовремено апарат преузимања по-

љопривредних производа од земљорадника знатно је усавршен и извезбан, а у том његовом усавршавању стално идемо даље. Биће дакле у много већој мери могуће да се планска подела хране (хлебног брашна, поврћа, воћа, кромпира, меса, масти, зејтина, шећера) изведе по максимираним ценама, у толикој мери да у том великом сектору наше привреде потисне закулисну трговину толико, да јој онемогући пљачкашке цене. Исто тако вероватно је, да ћемо производњу угља преко идућег лета моћи повећати у толикој мери, да спремимо благовремено огрева за идућу зиму. И одређене количине дрвета моћи ћемо лакше спремити преко лета, на основу прошлогодишњег искуства.

Када се буде обезбедило снабдевање становништва храном и огревом преко централе по максимираним ценама, биће лакше банити се на дириговане цене у области текстила, коже, гвожђа и хемиске индустрије. Продор кроз фронт илегалне трговине на сектору хране и огрева био би толико велик, да би био и одлучан по читав сплет цена црне берзе.

И други фактор оволиког скакања цена у илегалној трговини, преобиље новца у оптицају, мора бити нападнут. Отакање сувишног новца у оптицају намеће се не само из разлога политике цена, него и из разлога валутарне стабилности и буџетске равнотеже. Начини отакања сувишног новца у оптицају или у резервама куповне снаге довољно су испитани у Немачком Рајху и у целој Новој Европи, те ћемо ту моћи да идемо већ утрвеним путевима.

Што се тиче сузбијања закулисне трговине, ту се пре свега мора почети са интензивном и систематском пропагандом, онако исто као против комуниста и енглеских агената, провокатора герилске борбе и нерета у народу. Пропаганда свим начинима и на свима линијама, кроз штампу и зборове, кроз све школе и курсеве, мора учити народ да је закулисна трговина једно велико народно зло и велико неваљалство. Мора се створити једно просвећено национално гледање на црну берзу као израз отсуства народне солидарности. Закулисног трговца — пљачкаша треба претставити и деци и одраслима као бездушног зликовца, бандита, који својим сународницима сиса крв и узима им из уста последњи залог. И у вези с тим треба увести моралне казне, привезивање за срамни стуб усред вароши, одашљивање на принудан рад и томе слично за оне који се истакну и ухвати у том прљавом занату. Ту сад добија и Комесаријат за цене и наднице, са својим органима контроле, већи, националним моралом подупрт значај.

У вези са стварањем овог морала треба одлучно дејствовати и на морално учвршћивање народа. И ово ће се моћи брзо постићи ако се само тим путем свесно и одлучно пође.

Др. М. Недељковић,
Министар народне привреде

О ЗАДРУЖНОЈ ДРЖАВИ

У циљу расветљавања проблема села и утврђивања основа новог српског економског поретка настављамо нашу анкету и доносимо овај чланак.

Најважнији услов за остварење задружне државе лежи у коренитој измени у привредној структури и у преображају односа између капитала и човека. Док у капитализму капитал је свемоћни господар а човек слуга, дотле у задругарству је обрнут случај како каже немачки задружни писац Ото фон Гирке. Капитал служи, а човек влада. Капиталистичко привређивање се заснива на сједињавању капитала, а задругарство на удруживању људи у њихове економске снаге. У капиталистичком облику привређивања главни извор дохотка је капитал — у задружном, лични рад и лична вредност. У капиталистичком систему привредним предузећима управљају власници капитала у задружном, корисници њихових услуга који су у исто време њихови чланови.

Како што се капитализам обележава по водећем положају капитала, тако и капиталистичка држава се одликује не по искљученој већ по претежној улози коју у њој игра капиталистички облик привређивања поред којег постоје и други.

Али је она ипак капиталистичка, јер капиталистички начин привређивања има у њој водећи положај. Са задружном државом је исто што и са капиталистичком. За њено остварење је само потребно да задружни облик привређивања замени капиталистички и стекне водећи положај. Али у њој могу остати и незадружни облици привређивања као што у капиталистичкој постоје некапиталистички.

За остварење задружне државе није дакле потребно позадруживање свих привредних области и свих привредних грана, већ само водећих. Утолико је оно лакше. Мора се међутим поставити питање: Да ли се позадруживање појединих процеса може ићи дотле, да задружни облик привређивања стекне водећи положај у привредном животу као целини?

ПРИВРЕДНИ СЕКТОРИ У КАПИТАЛИЗМУ

Да бисмо на ово начелно питање могли да одговоримо, потребно је да имамо у виду склоп и састав привреде и данашњу њену структуру. А привреду, према др. Фоке-у, можемо да поделимо у погледу састава на три области: почетну, централну и завршну, а у погледу структуре на четири сектора: капиталистички, јавни, задружни и приватни — некапиталистички.

У прву привредну област улазе све радности срачунате на задобијање основних производа из природе: земљорадња, рударство, шумарство, лов, риболов итд. Друга или централно привредна зона је састављена од свих оних привредних грана које нарочито обележавају савремени привредни живот: индустрија, банкарство, осигурање, крупна трговина итд. Трећу или завршну зону чине привредне радности чији је задатак било да га готово производе ставе на расположење потрошачима, (детална трговина), било да их прилагоде потребама или укусу појединца (занатство).

У појединим привредним секторима упоредо постоје, под режимом капитализма, предузећа која припадају разним привредним секторима, али у свима њима немају подједнаку важност.

Капиталистички облик привређивања није једини у данашњем привредном поретку, чак није ни водећи у свима привредним областима. Али данашњи поредак је ипак капиталистички, јер капиталистичко привређивање је главни чинилац у централној и најважнијој привредној области.

Дакле се врши и пресудан утицај на сва привредна збивања и на саму државу.

Задружни сектор, напротив, досада је ухватио корена углавном на периферији привредног живота, у области примарне производње (земљорадничко задругарство) као и у завршној области (потрошачко и занатско задругарство), а те области нису никад ни биле прави домен капитализма, већ претежно приватног, некапиталистичког облика привређивања. Задругарство се досада дакле релативно мало развило на рачун капитализма.

Оно је нарочито имало слабог приступа у централну привредну зону која претставља цијателу капитализма. Али то не значи да задругарство не може стећи водећи положај у овој области а тиме и стећи и пресудан утицај на читаву привреду. То само значи да капитализам брани сву област крајњом одлучношћу. А одбрана је утолико успешнија, што ту постоји уска капиталистичка повезаност.

КАКО ДА СЕ ОСТВАРИ ЗАДРУЖНИ ПРИВРЕДНИ ПОРЕДАК

Како се задругарство данас ипак углавном налази на периферији привредног живота, у области производње основних производа и у области потрошње, поставља се питање са које стране оно треба да пође да би успешније освојило централну привредну зону, а тиме се остварило и задружни привредни поредак и задружна држава? Да ли оно треба да пође са стране потрошње или са стране производње основних производа? Конкретније, да ли потрошачко или произвођачко задругарство треба да замени капитализам?

Теориски, позадруживање централне области а тиме и читавог привредног процеса могуће је ако се пође и са једне и са друге периферије привредног живота, ако се пође и од потрошње готових производа, и од производње примарних производа. То можемо јасније да видимо ако узмемо један пример. Потрошачко задругарство може на пр. цео процес производње хлеба узети у своје руке. Полазећи од расподеле хлеба оно може приступити печењу хлеба, може преузети млинску индустрију, може чак приступити производњи основне сировине — пшенице.

Али теоријски и обратан пут је могућ. Цео процес може да се позадружи ако се пође од произвођача основне сировине — земљорадника. Земљорадничко — произвођачко задругарство, пошто отстрано посреднике у промету пшеницом, узеше у своје руке млинску и пекарску индустрију па и саму дистрибуцију хлеба. У првом случају позадруживање се врши полазећи од потрошача финалног производа, у другом од произвођача основне сировине.

Искуство је међутим показало, да се не може лако цео привредни процес позадружити ако се пође само са једног краја привредног живота, од потрошача или од произвођача. Он се много лакше може извршити удруженим снагама, односно ако се упад задружног сектора у централну привредну област изврши са оба бока, ако то изврше заједнички потрошачко и произвођачко задругарство, полазећи свако са своје стране.

Ако бисмо остали код примера пшенице односно хлеба, позадруживање читавог процеса би настало на тај начин, што би га извршило делимично потрошачко, а делимично земљорадничко произвођачко задругарство. Потрошачко би на пр. преузело производњу хлеба и појевило се као купац брашна на велико, а земљорадничко произвођачко, прераду пшенице у брашно и продавац брашна на велико. На тај начин би оба задругарства дошла у непосредан додир и капиталистичко привређивање би било потпуно искључено.

Разуме се да позадруживање целог процеса не морају да врше само потрошачко с једне и земљорадничко задругарство, односно у њих може да се укључи као спона радничко или занатлијско произвођачко или прерађивачко задругарство. И то можемо видети на једном примеру. Потрошачко задругарство може на пр. да узме у своје руке набавку намештаја, затим приступити њиховој производњи и најзад приступити сечи шуме за потребе сопствене прераде. Исто тако и задругарство шумских радника може цео процес узети у своје руке оснивајући своју пилану, своју фабрику намештаја и најзад организују дистрибуцију.

Али у овом случају најлогичније би било, да се потрошачко задругарство ограничи на набавку и дистрибуцију, а задругарство шумских радника на сечу шуме. Што се тиче прераде дрвета за намештај најприродније би било да се позадруживање тог процеса врши преко радничког или занатлијског произвођачког задругарства.

Да ли ће се позадруживање појединих привредних процеса спровести преко земљорадничког, радничког или потрошачког задругарства, ствар је конкретног проучавања у сваком појединачном случају. У том погледу је немогуће за сад поставити једно опште правило које би могло да се примени у свим случајевима. Ипак земљорадничко задругарство треба да узме искључиво у своје руке прераду лако кварљивих производа (млека у сир, грожђа у вино). Затим, оно треба, према Чајановљевој теорији да позадружи процес прераде земљорадничких производа све дотле, док су пољопривреди потребни нузпроизводи као на пр. пшенице у брашно ради мекиња, уљаног семеница у уље ради уљаних погача итд. Најзад оно би преузело и оне процесе при којима би основни чинилац у вредности готовог производа била сировина. Такав би случај био са кланичном индустријом јер ту у вредности додирног производа, меса, главни део отпада на сировине (стоку).

Наравно, потрошачко, земљорадничко и радничко задругарство могу заједнички да позадруже извесне процесе и извесне привредне гране. Такав би случај могао на пр. да буде са индустријом шећера код које није лако утврдити да ли је више заинтересован произвођач сировине (реле) или радник или потрошач готовог производа. То ће уједно омогућити да се код предузећа која изискују велике инвестиције проблем и финансијски лакше савлада.

Задругарство може, као што се види, у разним облицима да позадружи све привредне процесе. Ослањајући се на своје сопствене снаге, оно је успело већ и до сада да упадне у централну привредну зону, где је срж капиталистичког начина привређивања. А пошто оно стално јача, моћи ће једнога дана скупљајући потпуно под своје окриље и васпитавајући задружно све оне слојеве становништва чији су интереси супротни са капиталистичким — а то значи огромну већину становништва — да освоји централну привредну област и стекне у њој владајући положај. Тим ће бити остварен задружни привредни поредак и задружна држава.

УПЛАКАНИ ТРИУМФАТОРИ

У старо доба био је већ познат систем стратегије одбране, који се састојао у томе, што је бранилац изграђивао тврђаве главним путевима, којима би се непријатељ могао користити ради напредовања. Те тврђаве и мале су задатак да буду не само ослонац за активну војску, већ и да врше службу стратегијске кочнице за непријатеља после повлачења браниоаче војске. Тврђава је требала да издржи што дуже блокаду и опсаду и да својим постојањем на важном отеску дрома онемогући непријатељу даље офанзивне операције.

Немци су тај систем прилагодили садашњем рату, користећи се тиме, што чудеса савременог утврђивања омогућавају стварање позиција, које могу да буду попут старинских тврђава отпорне према јуришима многобројног и тешко наоружаног противника.

Безброј малих „јежева“ и неколико „острва отпора“ задржали су совјетску офанзиву ове зиме. Непријатељ је био заустављен, и затим је успостављен контакт немачких пољских армија са тим опкољеним одредима у „јежевима“ и „острвима“. Од тих „острва“ нарочито значајну улогу одиграо је центар отпора код Великих Лука. Совјетска офанзива, која је била планирана као напредовање на дубину од 300 километара, застала је код првих 30 километара. Застала је зато, што је гарнизон Великих Лука привукао на себе снаге 11 дивизија пешадије, 5 бригада пешадије и 8 тенковских бригада. Неколико недеља гарнизон је издржао борбу наневши непријатељу тешку штету: совјетска пешадија је изгубила 50 до 80% свог ефектива, а тенковске јединице 300 борних кола од 400, коликко их је било бачено против Великих Лука.

ЕПОПЕЈА КОД ВЕЛИКИХ ЛУКА

4 јануара немачка армија почела је продор према опсађеном граду Велике Луке. Систематским напредовањем она се 14 јануара пробила на отстојање од неколико стотина метара од тврђаве Велике Луке, а један немачки одред са тенковима стигао је чак у саму цитаделу. Затим је гарнизону било наређено да се споји са дивизијама које су му стигле у помоћ, и на тај начин завршена је славна епопеја код Великих Лука. Јунаштву тог гарнизона треба захвалити што су Совјети изгубили главну битку у правцу од Торопца према Западу.

Бољшевици су изгубили и друге битке: гдегод су покушали стратегијски пробој, извојевали су само тактички продор. При томе су имали губитак (за два месеца борбе) од преко 5.500 тенкова. Једино на Кавказу Совјети још мало напредују, јер се на другим отесцима њихова енергија знатно смањила. Њихова зимска офанзива траје већ 9 недеља. Резултат је минималан, а нема изгледа да ће у току 5—6

зимских недеља, које још преостају, црвена армија моћи да постигне нешто веће од локалних успеха.

СТАРЕ БОЉШЕВИЧКЕ ПОДВАЛЕ

Ови локални успеси дају Совјетима материјал за хвалисање и за ширење вести о тобожњим победама. Али, првени триумфатор не изгледа нимало празнично. Прво, комунисти су морали да учине сада огромне концесије руском народу, да погледом у погледу верске слободe, да поново уведу у војсци „славну традицију војске наших очева — еполегушке“ итд. Исте трикове — флиртовање са религијом и национализмом — бољшевици су применили у рату против Пољске пре 22 године, а после рата уништили су руски официјерски кор који им је притекао у помоћ, преварен лажним национализмом црвене власти, као и свештенство које се молило Богу за победу над Пољацима, обмануто лажном верском толеранцијом московске владе за време борбе против Пољске.

Нема ни најмање сумње да ће бољшевици и сада преварити оне Русе, који буду поверовали да су се комунисти измирили са попозима и са националним традицијама. Али, важно је да су московски властодшци морали да пристају на такав компромис са својим идејама. Власт, која има бар и најмање изгледа у успешно вођење рата, никад не попушта и никад не одустаје од најосновнијих начела своје политике. Напротив, власт која попушта и која покушава преломити политике да придобије масе

могло да буде јер су рудници прешли у немачке руке, и зато ће совјетска индустрија наоружања бити на пролеће у најтежој кризи. Ово зна и Стаљин и зато покушава да извојује бар нешто, док још има борбене снаге.

ОПЕТ „ДРУГИ ФРОНТ“

Али, он увиђа свој тежак положај. Зато са највећом енергијом захтева, поново захтева, други фронт. Пошто Енглези и Американци нису слушали његове личне захтеве, ни захтеве ње-

на Истоку су се појавиле немачке дивизије које су пре тога стајале на Западу. Генерал Малиновски са нервозом моли Ангелоконце да помогну Совјетима стварањем другог фронта.

Кад то каже генерал, који је у току последњих недеља забележио неколико локалних успеха, то јест генерал који се у Совјетској Унији сматра за триумфатора, — онда се може рећи да је то уплакани триумфатор, јер слугу најгоре и тражи помоћ. Када комунисти данас прослављају Стаљина као триумфатора зимског рата, онда се може рећи да је и он уплакани триумфатор, јер се он клања свима руским антикомунистичким снагама — цркви и национализму, — како би добио од њих помоћ за спас од неминуога коначног пораза.

РУЗВЕЛТОВЕ НЕДАЋЕ

Још један уплакани триумфатор налази се с оне стране океана. Рузвелт је ових дана рекао да је поносан на оно, што је америчка оружана снага учинила у току прошле године. Ова реченица је само гудер којим Рузвелт хоће да уклони трагове суза, а он и иначе има због чега да плаче. Не говорећи већ о тешким позавима, које је доживео у току године дана рата, он види да нема могућности да ток рата окрене у повољном правцу по Америку. Ево шта пише један од великих америчких часописа *Натворк*:

„Немамо топова, тенкова, авиона, ни муниције, а без тога војска је слична стаду оваца. Немамо довољно метала за наоружање. Немамо бродова за транспортовање и снабдевање велике војске. Тек крајем 1946 године имаћемо флоту за два океана. Не можемо преко ноћи да набавимо сировине, да изградимо фабрике. Немачка је 8 година организовала своју индустрију. Не можемо је сада престићи.

Борбе у првим линијама на Источном фронту

Немачке претстрахе спроводе заробљеног совјетског војника

— то је власт која се налази у очајној због безизлазне ситуације на фронту.

Као што је иза Потемкинових декора стајао неред и пустиња, тако исто иза декора Стаљинових „победа“ стоји глад целе совјетске земље и изнемоглост црвене војске. Она још добија оружје и тенкове од материјала, који је био нагомилан претпрошле године пред губитак јужних области. У прошлој години нагомилана гвођђа и угља није

гових министара и изасланика на страни, он је сада дао реч једном од својих најславнијих генерала. Генерал Малиновски у разговору са дописницима стране штампе захтевао је што брже успостављење другог фронта у Европи. Он је рекао да афрички фронт није нимало помогао Совјетима, да од дана америчке инвазије у Алжир ниједна немачка дивизија, ниједан немачки авион није бо пребачен са Истока на Запад. Баш напротив,

Наши стручњаци су мишљења да за инвазију у Европу треба имати америчку војску од најмање 8 милиона. Док Немачка гради бомбардере, не може бити говора о пребацивању такве војске. Не можемо ништа да учинимо ни Јапану, који је од нас удаљен 9.000 километара. Америка намерава да предузме војне операције на разним континентима. Али, она мора да има у изгледу читаву серију страшнох Дејкерка. 300 дивизија Немачка, Италијана, Румуна и Мађара бране Европу. Њима могу да се придруже дивизије других народа. Европа брани своју родну груд, а Американци морају да иду 6.000 километара преко океана да нападну ту војску од стотина и стотина дивизија“.

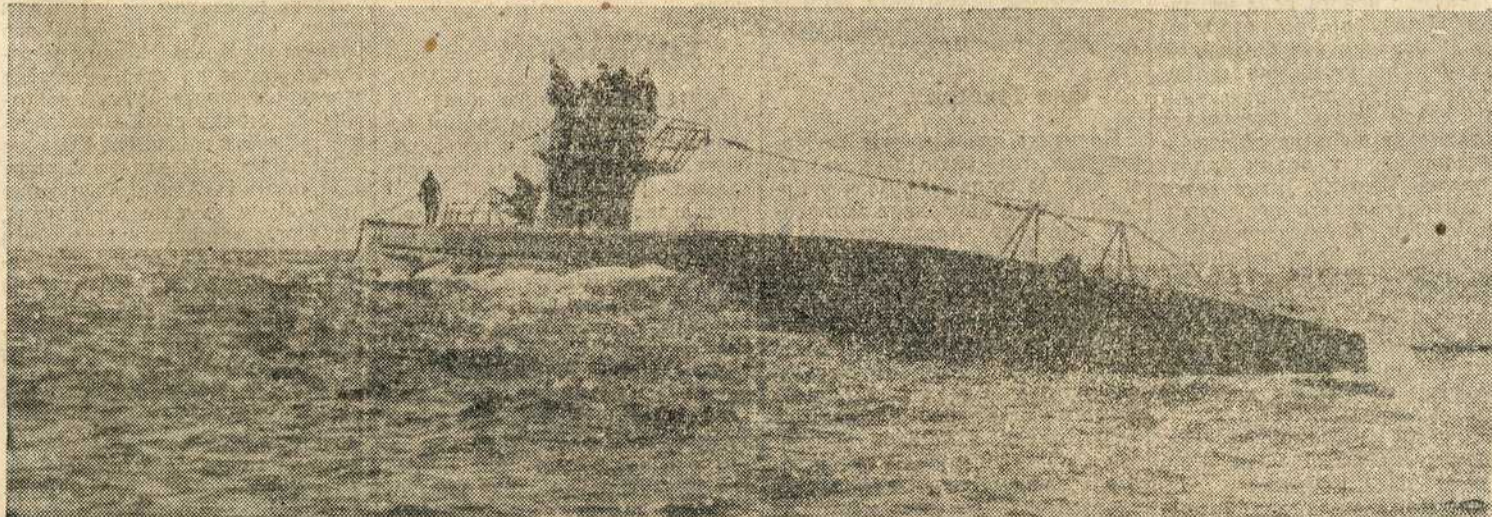
И поред свих опомена паметнијих Америчана Рузвелт је послао своју војску у Северну Африку. Тиме је постигао само једно: приказао је целом свету да је то регрутска војска, а не борбена. Тенкисти само умеју да изложе своја борна кола немачким метцима. Артиљерија не зна да гађа, пешадија не уме да се снађе, авијатичари немају појма о оријентисању. Ова последња чињеница је потврђена многобројним спуштањима америчких авијатичара на територији Португалије.

Рузвелт је мислио да је довољно послати неколико дивизија на обалу Медитерана, па ће Италија одмах да капитулира, а Немачка ће бити уплашена. Ако је било Италијана или Немаца који су осетили извесну нервозу у очекивању доласка Американца на ратишта наше зоне, онда је те нервозе нестало.

Ајзенхауер са својим дивизијама стоји потпуно непомично. А немачке трупе у Тунису имају иницијативу у својим рукама. Да би бар на неки начин добили материјал за згодније извештаје са афричког фронта, Американци су натерали одреде Жироа и де Гола да пођу према Тунису. Трупе Жироа снабдеване су ратним материјалом израђеним још у прошлој деценији, и зато су неспособни за борбу. Трупе де Гола пошле су преко Сахаре без модерног оружја, јер су морале бацити аутомобиле и узашити камиле.

Сада генерал Монгомери покушава да убрза операције у Африци, али он наилази на вешту комбинацију Ромеловог отпора и повлачења и дангуби, не постижући никакав успех.

Америчке фантазије немају ничег заједничког са стратегијом. Фантазијом се победа не постиже.

Једна немачка подморница на Атлантику

(Foto: Belgrader Bildagentur — 3)

Недељни преглед међународних догађаја

ЈЕДНА ЖИВА НЕДЕЉА

Две државе, које су досада биле — макар званично — ван ратних збивања, ушле су у рат. Национална Кина нанкиншке владе објавила је рат Великој Британији и Сједињеним Државама. Шеф уредничке управе у Ираку Нури Саид објавио је рат силама Осовине и Јапану. Мада ове две изјаве рата нису измениле постојећи положај у свету, ипак су утолико од интереса, што показују с једне стране тенденцију Савезника да за своје циљеве мобилишу психолошки и арабљански свет, а с друге стране степен, до кога је дошла изградња солидарности у источно-азијском простору.

Проблем Арабљана и Велика Британија

Проблем Арабљана је за Велику Британију од прворазредне важности. У прошлом светском рату, најспособнији агенти британске службе, од којих су Гертруда Бел и пуковник Лауренс постигли светски глас, покушали су све, да Арабљане привуку на страну Савезника. Обехавана је самосталност и самоопредељење — разуме се, за после рата. Простор, у коме је арабљански елемент насељен претставља један од најважнијих животних центара Британске Империје. Отуда је сав значај ових настојања разумљив, поготову кад се томе додају све снажније националне остваривање Арабљана и њихова бројна снага.

После победе, положај се променио. Побеђене Централне силе нису претстављале никакву опасност. Отуд се од многих обећања одустало. Системом Версајског уговора потврђено је разбијање арабљанске целине у низ држава, од којих су многе стављене под мандат, — другим речима потврђене у својству колоније. Са новим светским ратом, проблем арабљанског света опет оживљава. Овога пута појачано, јер је двадесет протеклих година знатно допринело даљем снажењу оних тенденција, које у арабљанском свету настоја да доведе до уједињавања. Британска политика нашла се у делимично веома компликованој ситуацији услед потребе да поведе рачуна о арабљанским тежњама, да сачува своје политичке позиције у арабљанском простору и да истовремено нађе и солацију за јеврејску државу око Палестине, која је Арабљанима три у оку.

Почело је са заузимањем сиријске групе арабљанских држава Сирија, Либан и Ирак су војнички окупирани. Трансјорданија је још снажније стављена под контролу, уз истовремено потстицање амбиција Емира Абдулаха у правцу уједињења Арабљана под његовом династијом. Затим се прешло на Египат, где су британске трупе изашле из уговором за њих одређене зоне поред Суецког Канала и заузеле целу државну територију, а на власт је доведен Нахас паша. Једино је Саудија остала нетакнута, но она претставља више — ради Меке и Медине — моралну ставку у политици арабљанског света, до реалну снагу.

Арабљанска федерација на хоризонту

И — по узору из рата од пре двадесет и пет година — поново се појављују из британских извора вести и верзије о стварању арабљанске државе, овога пута под називом Арабљанске федерације. По томе питању је Емир Абдулах од Трансјорданије дао ових дана дописнику Јунајтед Преса занимљиву изјаву, у којој на питање о могућности стварања панарапске државе одговара, да је Версајски уговор раздрузао арабљанско јединство и да се оно може постићи једино ако тај уговор изгуби своју снагу. А о стварању нове државе моћиће се разговарати када ће државе сиријске групе бити из-

једначене са Египтом. Другим речима, мудри Абдулах поставља као претходни услов захтев враћање или успостављање пуног суверенитета код арабљанских држава, после чега би тек могло да се помисли на стварање нове, заједничке државе.

Још значајнији је био његов одговор на питање о могућности, да се још за време трајања рата заврше припреме за федерацију и да се нарочито припреми за то јавно мњење арабљанских држава. Абдулах је истакао да треба прво укинути мандате, и сиријске државе — такле Палестину, Трансјорданију, Либан и Сирију — спојити у један блок, па да би тек онда били Арабљани склони да третирају питање федерације.

Из ове ситуације треба посматрати и ирачку објаву рата. Великој Британији је стало да код Арабљана, који су (чак и британски оријентисани Абдулах) доста неповерљиви према њеним намерама, изазову појаву солидарности, која би била уперена против Осовине. То је понајпре могло да се постигне у Ираку, где је законита влада Рашида ал Гајданија отерана из земље и где је успостављена управа под ранијим британским службеником Нури Саидом. Тако долази до објаве рата, чији значај је Велика Британија желела да подвуче нарочито опширним и содачним телеграмом Винстона Черчила, а које у арабљанским земљама није изазвало до сада никакве даље реакције.

Велика Британија настоји сада да привуки и Египат на објаву рата. Нахас паша, који је као уздарје обећао сувереност за послератно доба, изгледа склон да попусти овим жељама. Али кроз Франку, потомак арнаутина Мехмеда Алије, који је деценијама играо важну политичку улогу између Виоке Порте и великих сила и тиме постао оснивачем египатске државе, стоји на супротном гледишту. Он жели да своју династију стави у средиште арабљанског покрета и ради тога избегава да изађе из своје до сада сачуване резерве. Како ће се у Египту ствари развити још се не може претказати, али ће борба бити веома жилава са обе стране, јер је Египат најважнија државна творевина арабљанског света.

Нанкиншка Кина у рату

С друге стране, објава рата, коју је прокламовао Ванг-Чинг-Вај за националну Кину, је и по броју људи који стоје иза њега — око 250 милиона — тако и по својим политичким последицама значајнија. Пре свега, наредно са објавом рата долази јапанско одустајање од свих екстериторијалних права, које су велике силе — па и Јапан — у ранијим деценијама себи обезбедиле у Кини. Међународне концесије, туђе енклаве под туђом јурисдикцијом у кинеском теду, престале су да постоје. Кинезима је предата њихова управа, коју су до сада држали Јапанци.

Ова објава рата значи да је изграђивање новог реда на Далеком Истоку толико напредовало, да Јапанци без бојазни за какво могуће угрожење својих планова, могу да предају нанкиншкој влади пуни суверенитет над територијом њене државе и да истовремено у даљим борбама против Чанг-Кај-Шека један део њиховог терета преузимају сами Кинези. Велика привредна снага Кине још ће у потпуној мери бити стављена у службу новог реда који предводи Јапан. Корак Нанкинга може се сматрати карактеристичним симптомом за степен, до кога је стигла консолидација положаја у простору Источне Азије.

На другој хемисфери се, у међувремену, појачао у току последњих дана притисак Сједињених Држава на две јужноамеричке државе, које су до сада још успеле да сачувају своју

спољнополитичку независност и своје дипломатске односе са силама Осовине. Нарочито Чиле, као слабија од њих две, морао је да осети шта значи супротстављање Вашингтону, који је граничне спорове између чилеанских суседа, који су се већ подвргли политици Беле Куће, и Чилеа искористио за отворене претње против политике владе у Сантјагу. Бар против њене досадашње политике, јер — како по свему изгледа — Чиле више не може да се одупре овом притиску који јој прети ратом. Јединим ратом, који би за рачун Вашингтона водили други јужноамерички народи против непослушног Чилеа.

Шта ће после овога бити са Аргентином не може се предвидети, но не треба заборавити, да је председник Аргентинске републике Кастиљо баш лично истакнути протагониста става, који су досад заузимале његова држава и Чиле заједнички. Ако треба да падне Аргентина, онда ће за то Вашингтон морати да прибегне нарочито jakim средствима.

У Буенос Ајресу је, уосталом, баш ових дана изазвала сензацију изјава министра спољних послова Уругваја, Гуанија, који је на пропутовању за Вашингтон дао веома интересантну изјаву аргентинској штампи. Гуанија путује у Сједињене Државе да тамо закључи зајам за своју државу. Износ који се помиње је 50 милиона долара. Али том приликом она намерава, како је изјавио, да покрене дискусију о економским тешкоћама Уругваја и да тамо прикаже велике тешкоће у које је Уругвај унао последњих месеци. Како је престао сваки поморски саобраћај у уругвајским лукама са напуштањем неутралности, усахнули су истовремено и државни приходи од царина и разних такса. Оскудица у петролеју се повећала у тој мери, да га је нестало не само за аутомобиле (чији је саобраћај морао бити потпуно обустављен) него и за животни важне индустрије, тако да је остало преко 100.000 радника без посла. Услед прекида довоза материјала не могу се довршити већ започети грађевински радови, што даје ново повећање настале незапослености. Тако су, поред привредних, и социјални односи у Уругвају ушли у фазу потреса. Гуанија је на крају подвучао да се мора због тога обратити Вашингтону за зајам, како би се макар донекле ово тешко стање могло да преброди, а да ће истовремено тражити и лађе.

Случај Уругваја је типичан и карактеристичан за све јужноамеричке државе, које су пале под пуну власт Вашингтонске политике. После политичке подвлашћености долази сада и економска, уз истовремено разарање домаће привреде и социјалног реда. Јужноамеричке државе постају све слабије, а истовремено утицај Сједињених Држава у њима све више расте. Политика и новац иду под руку, упућивани јединственим ратним планом, да целу јужну половину Америчког континента подвргну капитализму Уол-Стрита, који је прави и једини носилац власти у Сједињеним Државама.

Око Тангера

Политика пресије, чија ће жртва ових дана бити Чиле, као да почиње да се примењује и у Европи. Истога дана, када је шпански министар Ареза стигао у Немачку на значајне разговоре, Лондон објављује једно саопштење, у коме подвлачи да не признаје шпанске мере у Тангеру. Као што је познато, ту варош која је, ради обезбеђења Гибралтара, била специјалним статутом стављена под некакав међународни, а уствари британски режим, Шпанија је пре извеснога времена ставила под свој суверенитет. Она је то морала да учини, јер је Тангер кључ за Шпански Мароко. Безбедност о-

вог најважнијег шпанског поседа налагала је Мадриду ту меру, која је, уосталом, прећутно или изречно била призната од свију потписника Тангерског протокола од 1925 године. После више од две године новоствореног стања у Тангеру, у коме року није било никаквих корака или протеста од стране Лондона, нашао се Даунинг Стрит изненада побуђен да изјави, како шпанске мере у Тангеру де јуре не признаје. Сер Самуел Хор, британски посланик у Мадриду је на тај искривања Англо-Американци у Француској Северној Африци дао свечана уверавања Каудиљовој влади, да се искривањем не дира ни у шпанску територију у Африци, ни у постојећи модус вивенди у Тангеру. А свега два месеца после овога долази до овог упадљивог подвлачења британских аспирација на Тангер.

Ову појаву не треба посматрати изоловано, већ у сплету британско-шпанских односа. Када су се Британци и Американци искривали у Африци, рачунали су свакако с тим, да ће Мадрид, чији је афрички посед сада са три стране опкољен англо-америчким трупама, бити дубоко импресиониран. Међутим, ускоро после тога долази до посете грофа Хордана у Лисабону и до заједничке шпанско-португалске антибољшевичке декларације, која садржава осуду британске политике, јер обележава најважнијег британског савезника највећим непријатељем човечанства и културе и потврђује решеност за борбу против њега. Као одговор на ово долази пуштање свих у Француском Мароку интернираних шпанских комуниста, трвених крвника из грађанског рата. Чак се од њих прави нова међународна бригада, којој се свега неколико дана ставља на чело сам Рузвелтов син (који је после тога, истина, под изговором болести враћен у Сједињене Државе). Док се Шпанија, сватресла грозницом одушевљења у дочеку хероја са Источног фронта, младог генерала Мунџа Гранде и спрема нове контингенте за плаву дивизију, — докле су развијени остаци првеног бригаде под окриљем Американца опет наоружани и формирани.

Било је гласова у британској штампи, који су оптуживали Шпанију да намерава да пропусти немачке трупе. Тај пробни балон је ускоро спласнуо пао. Али када је Ареза кренуо за Немачку, дошло је, на питању Тангера, до званичне изјаве у Лондону, која показује жељу да се Мадриду стави до знања и званичним путем незадовољство са његовом политиком. Гајда у Воце д'Италиа сасвим исправно констатује да је тиме Велика Британија отворила врата за нове конфликте, које ће покренути, када и ако јој то буде изгледало потребно. А то ће бити, када се положај у Северној Африци можда претвори у угрожење још већег степена за британску пловидбу па и за сам Гибралтар. У томе тренутку ће Лондону можда бити потребан и шпански Мароко. Свакако, притисак је почео.

Хејц говори

Британска политика имала је одувек, међу осталим својим основним постулатима, и тенденцију да полужава слабост шпанске државе. Ово делом ради Гибралтара, а делом и ради спречавања да се Шпанија умеша у њене послове у иберо-америчким државама. Јачање Шпаније мора, према томе да изазове подозривост у Лондону, као што је савез између Лондона и Москве изазвао подозривост у Мадриду. Да би ту другу подозривост отклонио, положио је посланик Сједињених Држава Хејц у Мадриду приликом отварања културног отсека при америчкој амбасади велики говор, у коме је желео да увери Шпанце, како евентуална победа над Савезником и бољшевика за

Шпанију не би значила враћање у доба грађанског рата и марксистичког терора. Хејц је нагласио да не разуме, како може неко оптуживати капиталистичке државе, као што су Велика Британија а нарочито САД да помажу комунизам.

Изгледа да је Хејц и мимо овог свог говора дао уверавања влади у Мадриду, да је сфера, која је подељена у Европи Советима после њихове евентуалне победе, далеко од шпанских граница. Велико је питање, како су то шпански државници примили. Чије вероватно да они прихвате мишљење Хејцова, како би англо-америчке трупе, које нису могле да задрже бољшевичке армије на некакој демаркационој линији коју је одредио Вашингтон, ако би се десило да се судбински фронт Европе на истоку скрха. Ако би заиста црвене армије једном прешле Вислу, онда их ништа не би могло задржати да не продру до обала Бискаје и до Средоземља. Отуда је Хејц по свој прилици имао са својим уверавањима у Мадриду мало успеха, тим више што се ту добро зна да Негрин ужива срдечно гостопримство у Белој Кући, а да је много десетина хиљада шпанских националиста погнуло од америчких метака, које су Сједињене Државе испоручивале за време грађанског рата шпанским бољшевицима.

Два за Балкан важна догађаја

У балканском простору треба регистровати два значајна догађаја. Први је пријем маршала Антонеска са грађанским и војним пратиоцима код Вође Рајха и фон Рибентропа. Разговори, који су том приликом вођени били су нарочито значајни, што се види из коментара, који су им посвећени у Вилхелмштрасе, а који су самоодликовали изузетном срдечношћу. Наглашене су ту, пре свега, велике заслуге Румуније за Европу и за њену привреду. Војни значај Румуније истиче се исто тако, при чему се додаје, да је организациони рад у Румунији додељеним раније совјетским областима право ремек-дело европског пионирства. Сами разговори су обухватили веома широко поље румунско-немачких односа. Обухватили су политичка, војна и привредна питања. При томе се наглашава да ће Румунија, као један од најважнијих партнера у рату бити и један од најважнијих партнера у победи и у плодовима мира, који ће та победа донети.

Уосталом заиста, ако је један народ заслужио признање, то је Румунија. Она је успела, после најтежијих унутрашњих потреса, после слома једнога режима, за који се веровало да је корумпирано безизлазно и неизлечиво цели народни живот, да нађе саму себе, да баши стотине и стотине хиљада својих синова у борбу и да у тој борби пожење праве витешке и херојске ловорике. А истовремено и да среди своје унутрашње стање, да оздрави, да се организује и препороди. Као верни пратилац Трећег Рајха, Румунија је Европу много задужила.

Друга чињеница је последња изјава, коју је ових дана дао Сарацоглу. У њој је, као већ неколико пута до сада, нагласио чврсту одлучност Турске да остане по страни сукоба, да задржи своју неутралност. Сама по себи, изјава није донела никакве нове моменте. Али с обзиром на тренутак, у коме је изговорена, с обзиром на општу ситуацију и на настојања Англосаксонаца о које владе у Анкари, с обзиром на хладни и несентиментални реализам турске политике, овој изјави припада ипак уобичајено саопштење о Турској, које се понавља свака два-три месеца. Та изјава даје и слику турске процене положаја, јер њу у њеном ставу не задржавају никакви начелни или идеолошки, већ једино здрави опортунистички разлози.

ЗА УСАВРШАВАЊЕ ПЛАНСКЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПРОИЗВОДЊЕ

општи течајеви за све пољопривреднике у Србији

Извођење планске пољопривредне производње у Србији ставило је наше домаћине пољопривреднике пред извесне дужности и обавезе којима они нису увек били дорасли. Показало се приликом прве године функционисања планске пољопривредне производње да је потребно наше пољопривреднике поучити у многим, често и основним стварима.

У вези с тим, огроман корак унапред направљен је увођењем теренске пољопривредне службе. Појава многобројних реонских пољопривредних економиа поред већ постојећих средских пољопривредних референата, врло је лепо примљена од пољопривредника. Ови млади пољопривредни стручњаци учинили су много на терену у области поучавања пољопривредника.

Да би се њихов рад још више проширио и да би ови домаћини пољопривредници у свима, па и најзабаченијим општинама, стекли знања потребна сваком пољопривреднику, а нарочито за извођење планске пољопривредне, Министар пољопривреде и исхране инж. г. Радослав Веселиновић наредио је да се у целој Србији, у свима срезovima и општинама одрже општи течајеви за све сеоске домаћине.

На тим течајевима у чијем извођењу има да учествује поред реонских и средских пољопривредних економиа још и ветеринари, средски лекари, учитељи и свештеници, заједно са средским начелником, пољопривредницима ће се на популаран и лак начин, више у слободној дискусији него у сувопарним часовима пружити сва најважнија потребна знања, којима они ваља данас да располажу.

Тако су предвиђена стручна предавања из ратарства и њему сродних грана: повртарства, ливадарства итд. Осим тога из сточарства, воћарства и виноградарства, задругарства и ветерине. Поред ових предавања пољопривредницима ће се говорити о хигијени од стране средског или месног лекара. Учители ће одржати часове из националне историје и земљописа. Свештеници треба да одрже предавања из националног и моралног васпитања.

Сви ови течајеви трају по три дана, а распоређени су тако да се у целој земљи одрже између 15 јануара и 1 марта. Они су обавезни за све сеоске домаћине.

Сваки реонски економ дужан је да одржи најмање пет овак-

вих течајева а распоред је направљен тако да се обреде све општине у свима срезovima. Часови ће се одржати по задружним домовима и задругама, у општинама или школама.

Осим ових општих течајева за све пољопривреднике министарство пољопривреде и исхране наредило је да се у свима средским местима одрже специјални пољопривредни курсеви за учитеље. Ти курсеви трајаће по један дан, а изводиће се у дане када учитељи обично долазе у

срез — на пример по плату. На тим курсевима учитељи ће бити упознати са најважнијим задатцима планске пољопривредне производње како би је могли даље пропагирати у својим селима. Осим тога учитељима ће будуће да буду главни носиоци градинарства — повртарства јер, се нарочита пажња обратити на по интенцијама Министарства пољопривреде, учитељи треба у будуће да буду главни носиоци за унапређење повртарства у селима.

СТРУЧНИ САВЕТИ НАШИМ ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА

Варива су нам најпошредније поврћа

У једном од прошлих бројева истакли смо значај поврћа у исхрани уопште, као и његову важност за питање наше исхране у данашњим приликама. Исто тако истакли смо потребу повећања доприноса оног поврћа које се код нас највише гаји, али ипак његова производња не задовољава потребе, као што је случај са кромпиром, пасуљем и луком. Томе треба додати још купус, кел, спанаћ и зеље.

Затим, треба већ сада приступити припремама за далеко већу производњу извесних врста врло корисног, хранљивог и укусног поврћа, коме је до сада наш пољопривредник слабу пажњу поклањао. Ту на првом месту долазе варива, и то, поред пасуља: грашак, сочиво и боб.

СОЧИВО

Сочиво даје укусну и врло снажну храну, богату азотним материјама. Претставља артикал способан за међународну трговину. Међутим, ма да је наша земља погодна за његову производњу, ми смо га пре рата чак и за своју потрошњу увозили из иностранства. Према нашем повртарском стручњаку Тими Миљосављевићу, нарочито су погодни за гајење сочива наши планински крајеви, као на пример Рудник, околина Чачка и Ужице. Најпогодније време сејања је чим прође зима и чим се земља посуши толико да се може радити, т. ј.

између половине марта и половине априла.

Сочиво највише воли лакшу и ловачу са довољно креча. Преко зиме треба земљиште дубоко урадити, преорати или ашовом прекопати и оставити непограбуљено да измрзне. С пролећа може се још једанпут плитко преорати и продрљати. Непосредно љубрење не подноси. Сеје се или на оцаке, или на редове, или омашке, али мора бити плитко посејано, најдубље 2 до 3 см. На један хектар иде 80 до 100 кг. чистог семена.

Нега се састоји у једном прашењу кад изникне, затим једном окопавању и једном малом ортању пре цветања. Стасава за жетву после 4 месеца: посејан у другој половини марта, сазрева у другој половини јула.

Производња сочива код нас није у главном могла да се развије због «жижжак», инсекта који се залеже у његовом зрну. Због тога пожељено сочиво треба одмах да се омлати, док се жижак у њему није испулио. Поред тога има више начина да се жижак спречи. Најобичнији је помоћу топлоте: кад се печен хлеб извади из пећи, стави се у њу, док је још загрејана, семе сочива, а може и целе биљке, те се држи један сат. Други сигуран начин је помоћу угљеног дисулфида. Упутства се могу наћи у стручној књижевности код Српског пољопривредног друштва у Београду. Принос сочива рачуна се око 1.500 кг. по хектару и готово исто толико сламе, којом се стока може врло добро хранити.

БОБ

Боб је такође једно особито корисно и хранљиво вариво, које се код нас мало гаји. Зрно боба садржи највише легумина, више него ли ма које друго вариво. Може да се суши за зиму.

Успева на сваком плодном земљишту, али му више одговара тежа, него ли лака земља. Воли обилно љубрење, али само потпуно угорелим љубретом.

Посејан у децембру или јануару, приспева за бербу већ у мају. Сеје се на редове, а може и на оцаке. Семена долази 3 кг. на 1 ар.

Изникли усев треба бранити од корова окопавањем. Не сме се обрађивати док је лист влажан од росе или кише. Загрће се два пута, према порасту. Кад достигне висину око 35 см. треба закидати врхове, да би се спречило пораст и висину. У оскудици природне влаге добро је заливати га кад замеће и развија плод. Принос је 40 до 60 кг. на 1 ар.

Важност оснивања дечјих и омладинских читаоница

У великим градовима се осећа неопходна потреба стварања чисто дечјих библиотека. Није потребно нарочито наглашавати о томе колико је важно читање књиге, а понаособ шта прва прочитана књига значи у животу сваког појединца. Треба само посетити неку од ових дечјих и омладинских библиотека и видети оне мале детиње главе нагнуте над књигама. Чим се уђе у салу где деца читају, добија се један неочекивани утисак тишине, реда, рада и озбиљности.

У први мах човек се зачуди што се међу толиком децом не чује ни гласа. Та деца нагнутих глава над отвореним страницама сасвим драговољно остављају лопту, кликере, чигре и сличне играчке по улици и пољанама. Долазе драговољно да доврше читање започете књиге да дођу до друге, да што пре одгонетну какав ће бити свршетак радње која се описује.

Посматрамо их неколико тренутака. Долази деčko са ђачком капицом у руци, клања се, обраћа се шапатово чиновници — књижничару и тражи своју књигу. Онда брзо, са живом веселашћу, отвара страницу на којој је стао и похлепно почиње да чита.

Унутра је тихо. При улазу у читаоницу та тишина као да се сама по себи намеће. Деца — посетиоци су на то већ упознана и навикнута. Онај ко хоће да чита нема потребе да некога узнемирава и запитује о којејем. То им је толико пута рекла мајка, и учитељ, и васпитач, и чиновник библиотеке.

Па ипак, тешко је све то издржати. Ко би могао задржати онај пригушени смех малишана у углу који предано саучествује са личностима књиге у радњи о којој је реч. То је немогуће. Ако је књига шаљива и духовита, забавна, онда се деčko некако уздржи да не прсне у смех, али његово пригушено смејање се ипак чује.

Онај други малишан не говори гласно, али немирним врпољењем на столици и непрестаним гестовима тако јасно изражава веселост и срећу што се ствар завршила баш како је он и прижељкивао, како и треба да буде, или што је његов јунак из приче на крају донео неко неочекивано изненађење. Његов друг с леве стране се мршти и најрадије би га прекорео, и то строго, што је тако весело и што нема баш никаквог обзира према њему. Јер у његовој књизи се све завршава тако тужно и жалосно да сузе саме клизе из очију осетљивог читаоца...

Па ипак. Деца то знају да се другима не сме сметати у раду. Зато мали читаоци, кад не успеју да у себи задрже плим од смеха, од радосних или тужних осећања и саосећања, они тада устају, повуку суседа или најбољег друга за рукав и излазе из сале за читање у уско претсобље или дугачки холник, да се ту до миле воље разговарају и смеју.

За човека који се интересује лектиром ових малих читаоца и кога занима дечја литература уопште, ови разговори су врло важни и карактеристични за познавање детиње психе. Јер деца једно другом најрадије поварају оно што им лежи на души. Она се међу собом најбоље слажу и разумеју.

Слушајте их како се уносе у оно што читају и разговарају:

— Да видиш само што је тај Робинзон занимљив. Чудо једно...

— Значи ли како је он вешто пронашао ветар?

— И како је припитомио колачу...

— А онај његов папагај је платан. Сила је тај папагај...

— Па његов Петко. Хеј...

— А је ли, молим те, заборавао сам да се тачно распитам да ли и данас има онаких људо-

ждера као што су они у Одисеју и Полифему?

— Има, има и сада. Само мање. Јер људи настоје да их поправе. Причао ми је тата како ти људи понекад и настрадају (поједу их људождери, једноставно), али више пута имају и успеха.

— Их, Миле, али је овај киклоп са једним оком на челу био страшно! Јеси ли видео: дохвати двојицу, тресне их о ледину као перушке и спреми их за вечеру. Тако и за ручак, и за доручак... Али му се бар онај последњи добро осветио.

— Јеси ли ти читао књигу Краљевић и просјак? Да видиш што је дивно? Сада ћу тек, пошто сам прочитао да га гледам у биоскопу и да га потпуно разумем.

— Е, баш је велика шаљивчица онај Настрадаин-Хоца; ама свакога је тај прописно насамарио.

— Јест, збиља. Јеси ли дошао у тој књизи до његовог пазара са неким сеоским богаташем?

— Како да не? Сад ћу да завршим целу књигу о Настрадаину.

Веома је важно питање дечјих библиотека. Може се рећи да то питање код нас није још решено, али има добрих почетака и неколико корисних примера. После отварања дечјих и омладинских читаоница треба имати у виду у првом реду то да у њима увек раде стручна лица, опробани методичари и педагози, који одлично познају психологију детиње душе и који умеју да са успехом код сваког детета открију његове индивидуалне склоности, да до максимума развију баш онај део духовног живота за који дотично дете, тај мали читаоцац, има највише диспозиције.

Истина, у великим градовима постоје све модерне тековине науке и оне се стављају у службу васпитања и образовања деце. Ту су позоришта, биоскопи, зоолошки вртovi, музеји... Све то олакшава у многоме васпитачки посао оним људима који су позвани да деци пруже основно васпитање и образовање које ће им служити као солидан темељ за даље напредовање и усавршавање у животу и друштву.

У многим местима наше земље доста је постигнуто отварањем дечјих читаоница. Пружајући деци литературу, која ће привући и потпуно задовољити, а која ће им, следствено томе, послужити само добро и корисно, васпитачи и прави пријатељи деце могу постићи одличне резултате.

Михаило Чујовић

ИЗЈАВА

Моја жена Милка Јовановић, рођена Милутиновић, напустила ме је. Прерко власти позивао сам је да се врати на продужене брачног живота но није хтела.

Са изнетих разлога изјављујем да више никакве дугове не признајем које она учини нити да има ма какво право на моју имовину.

Витомир Јовановић, земљополовац из Жировнице, ср. Крагујевачки.

Личну карту број 6194 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашавујем је неважећом. Марковић Будимир.

Личну карту издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашавујем је неважећом. Недељко Вучковић.

Дуванску књижицу бр. 356/42 издату од стране Финансиске контроле, Крагујевац, изгубио сам. Оглашавујем је неважећом. Јован Весовић.

„Мој муж мора да обитане код куће“

Плашимо се од грипа! Али узео је АСПИРИН! Ова жена зна где све АСПИРИН помаже. Сигурно ће њеном мужу ускоро опет бити добро, јер ако се АСПИРИН узме у право време, он потпомаже у борби против грипа и даљих опасности.

ASPIRIN

у сваку кућу!

УСКЛИКНИМО С ЉУБАВЉУ

УСКЛИКНИМО с љубављу

Светитељу Сави!

Српске цркве и школе

Светитељској слави.

Српска дика школска слава

Добри пастир Свети Сава

Појте му Срби

Песму и утројте!

Благодарна Србија

Пуна си љубави,

Према твојој пастири,

Светитељу Сави...

На извору српске духовности

ВЕЛИКО код великих покретача је да одмах прозру, одмах у дело спроведу главну мисао.

Главна мисао Св. Саве била је реч — светлост.

И наравно, прва вијуга српскога мозга непресушно је зрачење.

Стари су веровали да су људи смртни богови, богови бесмртни људи.

Што се нас тиче, име Св. Саве везано је бесмртно и за једну личност и за једну цркву и за један идеал.

За личност — принца Растка Немањића.

За цркву — српску цркву.

За идеал — логику, етику.

И, од жупе до жупе, од столећа до столећа, унутрашња структура зграде Св. Саве остала је такорећи нетакнута. Зидови су прскали и попуштали, али су темељи исконски здрави, јер су оловном животном индукцијом грађени.

И тако, геније великих зрачења невидљиву душу своју изразио је на видљивом лицу своме.

А то је отачаство.

А то је човечанство.

Данас, када нас од смрти Савине одваја више од седам векова, од смрти Теслине тек више од седам дана, као два учитеља поменимо их заједно. И то овако:

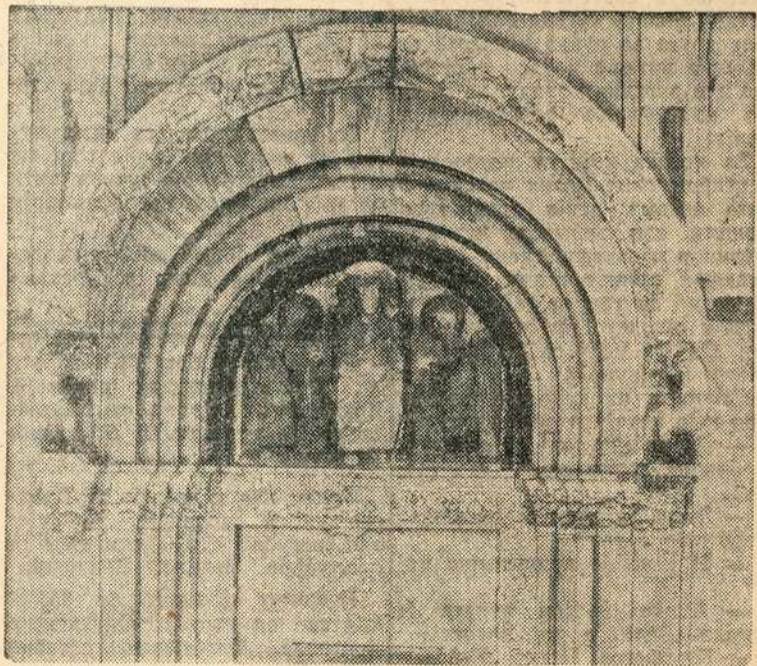
Сава: реч — светлост.

Тесла: твар — светлост.

Сава, утонув у последње преображаје духа, Тесла, утонув у последње преображаје материје, скромни, радни, самосвојствени, доспеше до недокучивог, до невидљивог, и, озарени светлосту бесмртне младости, као гране маслинове пружају нам радне, аскетске руке, ведро говорећи:

— Кар српска мисао пође правим путем, она је на добро и отачаства, она је на добро и човечанства.

Малево је као и големо, јер, ето, једна малена раса дала је и једног великог гностичара и једног великог електротехничара, дала и у духу, дала и у материји.

Тимпанон западног портала на манастиру Студеници — ремек-дело нашег средњовековног вајарства (Архив „Српски Народ“)

Св. Сава и осећање правде код српског народа

Од својих је ученика тражио Свети Сава оданост послу, који им је поверио, а од свих осталих, да његове савете и налоге испуњавају. Кад је он, наглашавао је Свети Сава, напустио свој изабрани пут, оставио пустињачки живот, напустио бригу о самом себи, да би само свој народ просветио и унапредио, онда је за служио, да сви пођу за њим, јер је пут, којим их он води, пут спаса, среће и напретка. Као што је

уvek истицао једнакост свију пред законом, тако је исто упућивао на једнакост дужности, истичући нужду солидарности у сваком народном послу. Моћне и богате је у свакој својој поуци саветовао, наређивао им и претио, да нипошто не чине неправде слабим и сиромашним и да их не плачкају. Пошто је знао, да су властела увек наклоњена силовитости, а богати увек жељни отимачине, то их је учио, да се капе сировости и силовитости, плачке и отимања туђа имања.

Од власних и богатих, који су највише реметили друштвену правду, Свети Сава је не само сам заштићивао гоњене и сиромашне, него се трудио, да своје назоре учини друштвеном обавезом, па да сви помажу оне, који су без своје кривице сироти и на правди гоњени. Подлога друштва и државе мора бити једна и једнака правда за све. То је језгра етике Светога Саве, којом је пунио своје поуке и проповеди, док су се у исто ово доба по целом свету, а нарочито код Грка, у свима проповедима и поукама мучили слушаоци заплетеним и тамним догматским проблемима.

За Светога Саву није било никакве прече дужности у друштву, него изазвати и утврдити у њему свест о његовој јединству, изгладити друштвене неправде, и тако уједначену, складну заједницу просвећивати, јер је он јасно осећао, да не може бити успешне и неправедне просвете у друштву с разноликим моралом, јаком сталешком мржњом и са у свему супротним жељама. Он је, дакле, просветно питање везао за друштвено и учинио га од њега зависним.

Када је Србија била уређена «закономима и уредбама», самостална српска црква добро организована, а цели српски народ редовном, смишљеном поуком «духовно сједињаван», онда је Светом Сави остало да се још бори у младом силовитом и ратничком народу против сваке неправичности и силовитости. У том је био, како се дивно и тачно вели, «за свакога ко је неправду и скрб трпео неутрудив». Ни старост, ни болест, ни неприлике, ни беспримерни напори и патње нису могли сломити ни олабавити његову чврсту и несавладљиву вољу, да помогне правди до победе. Никада се није могао уморити од учења, да је правда основ свега, о њој је увек и највише говорио, и његов биограф с поносом вели за ове његове поуке: «зјело мног бјеше в сих».

Њему се чинило, да је развијање и остварење свих његових идеја, осим друштвене правде, сигурно, и зато се он у својим последњим годинама највише о ње старао. Нема сумње, да је он тиме спречио потпуно и оштро цепање нашега царства на сталече, како је иначе било свуда у Средњем Веку, и развио нарочито јако осећање за правду, које је помогло, да се изради наше особито обичајно право и напишу српски закони, као сведоци наше необичне државне и друштвене зрелости и напредности у Средњем Веку.

Свети Сава није умео замислити лепших украса за Србију од делотворне вере, здравог националног осећања, разборите љубави према науци и развијеног осећања правичности у држави и друштву. Највишу срећу, коју јавни народни радник може доживети, он је дочекао: видео је земљу свога отачаства украшену и сјајну законима и установама и много се томе радувао, «јер нису ташти и неразумни били његови трудови о њој».

Др. Никола Радојичић

Векови су прохујали...

Ко удара тако позно у дубину ноћног мира На капији затвореној Светогорског манастира? Већ је прошло тавно вече и нема се поноћ хвата „Седи оци калуђери, отворте ми тешка врата. „Светлости ми душа хоће, а одмора слабе ноге. „Клонуло је моје тело, уморне су моје ноге — „Ал је крепка воља моја, што ме ноћас к вама води: „Да посветим живот роду, отаџбини и слободи. „Презрео сам царске дворе, царску круну и порфиру „И сад ево светлост тражим у скромноме манастиру, „Отворте ми часни оци манастирска тешка врата „И примите царског сина ко најмлађег свога брата“... Зашкрипташе тешка врата, а над њима сова прну, И с крештањем разви крила и склони се у ноћ црну, А на прагу храма светог где се име Божје слави, Са буктињом упаљеном настојник се отаџбини јави. Он буктињу горе диже, изнад главе своје свете И угледа, чудећи се безазлено босо дете Високо му бледо чело, помршене густе власи Али чело узвишено божанствена мудрост краси За руку га старац узе, пољуби му чело бледо, И кроз сузе прошапута: Примамо те мило чедо.

Векови су прохујали од чудесне оне ноћи — Векови су прохујали и многи ће јоште проћи — Ал' то дете јоште живи, јер његова живи слава Јер, то дете беше Растко, Син Немањин, Свети Сава!

ВОЈИСЛАВ Ј. ИЛИЋ

700 ГОДИШЊИЦА ДОМЕНТИЈАНОВЕ БИОГРАФИЈЕ Св. Саве

Доментијан је 1243 написао дело *Живот Св. Саве*, али тако да је с њим у српску свест ушла религијска савест.

Ход такозваног пуног и коначног сазнања, како учени људи кажу, текао је овако:

У средњем веку, људска мисао, прозрев суштину стварности у надчулном, у Богу, разрађивала је након тога животне појединости перипатетично. И то је мистицизам.

У новом веку, људска мисао, назрев суштину стварности у чулном, у материји и покрету, разрађивала је након тога животне појединости догматично. То је материјализам.

У наше дане, снажни напори филозофске физике испели су људску мисао до панматематизма.

Ход пуног и коначног сазнања, или пак само проста варка додира и разлаза стварности и мисаоности, тек, ето, учени људи кажу да је људски развој овај:

- 1) Божански дух.
- 2) Атомска душа.
- 3) Аксиоматична свест.

Међутим, 1243 године Доментијан је...

Године 1243 Доментијан је написао *Живот Св. Саве*; године 1264 Доментијан је написао *Живот Св. Симеона* — укупно преко 300 страна.

И шта је било?

Историчари су му замерили тамну реторику, литератори тамну стилистику.

И тако, као црна грана занемарено је дело Доментијана.

Међутим, да су за тих 700 година и пујеви размишљали о великом српском мистику XIII века, прелистивали 300 његових заврелих страна — и они би давно стигли да о Доментијану изрекну једну и коначну суд. ствар...

и развију српски религијски мит. Јер, као од шале понирао је Доментијан у целисходност вишега ступња, као од шале проходио баш језгром космичке силне, као од шале стварао нову, за нас, мисаону каквоћу, створио стил велике мистике, потпуно прозрео тај божански дух. Је ли то онда црна грана Доментијана?

Јер, као од шале писао је Доментијан о недомисленој радости, о светлим венцима, о пренебесном жићу, о богатој милости, о светолепном признању, о недремљивим подвизима, о умним очима, о чувствима душевним и телесним, створио стил велике догматике, потпуно назрео и ту такозвану атомску душу. Је ли то онда црна грана Доментијана?

Јер, као од шале Доментијан је говорио: Истину при свему. Свакоме према трудовима, Оградити се чистом оградом, Да савршен буде човек, а не да нам живот храмље по недостацима, Брзо, чисто и успешно управљати својим животом, и т. д. и т. д. створио стил и те аксиоматике, и, ако не математизам, обелоданио српски афоризам. Је ли то онда црна грана Доментијана?

Прошло је 700 година.

Ико, иоле од исконске лозе наше, с дубоком поштом, ако ништа више, мора признати.

Да је година 1943, година Доментијанова.

Јер, пред нама лебди једна цинковска средњовековна сен: сен радна, сен праведна, сен зналачка, сен стваралачка — атлетски замах, који као љубав широм отвара срце, као вера широм отвара душу, да је знала филозофија зашто је била слушкиња теоло...

СВЕТИТЕЉУ САВИ!

Похвала

Симеона и Саве од Доментијана

Ова оба саврсника божанствене благодати, Отац са сином, наоружани светим Духом, и венчани благодаћу Божјом, први беху пример богољубља и светиње деци својој; обојица истинити апостоли, подигнути истинитим Богом на просвећење и на божанствено научење западне стране; обојица извори божанствене благодати, који су напојили синове своје богоразумним својим учењем; обојица оштре стреле Христове, изоштрене богољубљем и наоружане светим Духом, које су побожношћу пробале срца свију верних; обојица источне зраке, које богомисаоно просвећују своје западно отацтво; обојица данице пресветлога сунца, које назнаменују топлиноту светога Духа деци свога отацтва; обојица топли молитвеници целог света, и незападна светила мисаонога истока, који богомисаоно просвећују своје западно отацтво; обојица богогласни славуји који имају будне душевне и срдачне очи, који су узбудили неућутним божанственим песмама заспале у гресима неразумљем божанствене благодати; оба реке божанствених бања, који су омили срца овештала од незнања истинитог живота, Христа истинитог Бога нашега; обојица богате ризнице за свет, који су обогатили свет светим крштењем и божанственим учењем; обојица грађани вишњег Јерусалима и богозрачна светила, који су богомисаоним очима прозрели будућа добра и вечни живот; обојица се јавише Владици своје чистији од огњем искушана злата, пошто се ради њихова часнога живота Христос уселио у њихове прекрасне душе по истинитом обећању своје, будући да рече: „Јер ћу се уселити у њих и бити им као Бог, и оне ће ми бити народ“; обојица се превеликом смерношћу и чистим истинитим покајањем убелише јасније од снега, постављајући деци својој истинити узор да непрестано траже истинитог живота небеснога; обојица земаљски анђели, небесни људи, небопарни орли, који су својим преподобијем и превеликом уздржљивошћу узлетели на небесну висину; обојица светлodusни и једнаки светилници, који су рекама суза окрилатили свете молитве, и узлетели ка своје љубитељу Христу, кога узвеличише на земљи и на небесима, примише највећу благодат од Њега, доброту сакривену онима који се боје Њега; обојица сведушно изишавши на тражење добротвора свога Христа, који су се осим тога уклонили од свакога блага, ваистину обновивши у себи знак истинитог Бога свога.

СВЕТКОВИНА СВ. САВЕ

Св. Сави

МИ кад смо били мали, наш добри учитељ причао нам је овако:

„Писало се и пише, приповедало се и приповеда много о Св. Сави, али је од свега тога најлепше то да је он, децо, ваша, школска светковина.“

Не празник — већ светковина.

Празник то је озбиљно одавање поште и поштовања, скуп поносних учењака, збор скромних црквењака. Светковина је онда када се срца широм отварају, када се слављенику кличе с љубављу, кад цигло једно име и презиме буди заједничку животну радост, кад не зрачи само танак умни зрачак, век као снег веје ведрина, као вихор бруји милина, од мене до тебе, од тебе до њега струји нека племенита сила — кад, ето, једно ја постаје ми.

Растко је, децо, најлепше сабирање предања.

✱

Није Св. Сава, децо, велики зато што је имао више но што су други имали, ил што је знао више но што су други знали, урадио више но што су други урадили. Моћи кад је неко већ моћан, исто је то што и летети кад су крила већ ту. Прадед, дед, отац то су часне твари, али је праунук, унук, син њих само онда достојан ако их је часно превазишао.

Превазићи није што и имати, знати, моћи: не превазилази ластва шеву, шева сову; не превазилази гаван убогог, уман ништег, силач

нејаког. То сусујетна достизања, сујетна претизања.

Превазилази само онај чији дах дах других креће, чији мах мах других не саплеће: само онај чији је сваки збор општи развигор, сваки крок општи скок. И то све даљи, и то све већи.

Растко је, децо, предање најлепшег множења.

✱

А дељење, а одузимање?

Ви знате, децо, колики је и какав океан: час сед и мудар као патријарх, час чедан час плав — младост сав: знате широке реке, брзе потоке. И све је то дивно, све је то красно, тај низводни ток живота, то опште снашање у низину. Али кад дође тренутак да се сваком дели своје, сваком одузме туђе, кад дође тренутак да се остане сам, остане својствен, узводним путем из доље узађе у горе, из низине у висине, онда се трудан опет дође до своје рођене капи, до свог рођеног извора.

Мала је кап, мали је извор.

Ал' орошен бити тим искоским млазом, упамтите, децо, значи:

у рођеној капи океан назрети;

са земљом у руци с небом на челу, такав у граду, такав у селу.

Значи: не смушено враћање уназад, већ искоски затегнут лук, с милином, с ведрином, силином, с песмом о — рук!

То је оно часно славље — атлетско светосавље.

Првобитни изглед манастира Милешева, у коме је сахрањен Св. Сава 1237 год.

(Цртеж А. Дурока из књиге „Св. Сава“ од Ст. Станојевића).

НЕМАЊИНО БЛАГО

Збор зборила господа ришћанска
Код бијеле цркве Грачанице:
„Боже мили, чуда великога!
„Куд се ћеде цар-Немање благо,
„Седам кула гроша и дуката?“
Ту се деси Немањићу Саво,
Па говори господи хришћанској:
„Не говорте, не гријеште душе!
„Није бабо расковао благо
„На науке, ни на буздоване,
„Ни на сабље, ни на бојна копља
„Ни добријем коњма на ратове;
„Већ је бабо потрошио благо
„На три славна српска манастира“

У глас викну господа ришћанска:
„Просто да си, Немањићу Саво!
„Проста душа твојих родитеља!
„Проста душа, а честито тјело!
„Што носили, свијетло вам било!
„Што радили, све вам свето

било!“

И што рече господа ришћанска
На састанку код бијеле цркве,
Што гођ рекли, код Бога се
стекло.
(Народна песма)

ПОУКА СВ. САВЕ

НЕКА вам је знано о овом блаженом оцу нашем и ктитору господину Симеону, од рођења његова па до смрти. Рођење његово било је у Зети, на Рибници, и тамо је примио свето крштење. Када је овај младенац био изнесен овамо, узе га епископ цркве Светих Апостола и помоли се над дететом, и миром га помаза, и примио је друго крштење. Јер све је било чудно са овим мужем: када је био дете, примио је два крштења; и опет када је примио свети анђелски образ, и ту је примио два благослова: мали и велики образ. А ево и после успенија његова, пречасно тело би двапут сахрањено: први пут у Светој Гори, где му би и уснуће, и опет отуда би узет и овамо пренесен, и са великом почастију и красним славословљем овде по други пут беху положене његове часне мошти у гроб. Од рођења му 46 година, и ту одмах по Божјој вољи прими владавину. Он остаде опет у владавини 37 година, и ту одмах прими свети анђелски образ, и поживе у том образу 3 године. И цео живот његов био је 86 година. А престављење блаженога оца и ктитора господина Симеона би 6708 (1200) године, месеца фебруара у 13. дан преложи се ка вечном блаженству.

А ти, Боже и Господе свега, и о, препрослављена Мати Господа и Бога Спаса нашега Исуса Христа, да буде ово што је уписано и рађено, да ми и они после нас до краја овога века часним молитвама оца нашега и ктитора слушамо оно што се говори, и последујући да чинимо све што је угодно Богу, гледајући на подвиге и живот овога преблаженога оца нашега, у којима је сладост и весеље, помињући Бога, веселећи се у Богу. Ум наш, дакле, нека буде на небесима у гледању на рајске красоте, на обитељи вечне, на стојање међу анђелима, на онај живот, где ли су како ли су душе праведника или грешника; како ли ће се јавити велики Бог и Спас наш Исус Христос, према оној просвећеној речи: „Небеса ће проћи са хуком, ваздуси спаљени ће се разрушити, земља и што је на њој и дела биће сажежени“. Како ли ће ту свака душа саврсно тело добити? Како ли ће бити збориште од множине људи од Адама до краја? Како ли ће бити Христово страшно и од сунца светлије лице? Какав ли ћемо глас Његов чути, да ли онај праведника који прима у царство небесно или грешницима који шаље у вечну муку?

МИЛОРАД П. ШАПЧАНИН

Св. Сава на сликама средњег века

МАРКАНТНА и узвишена личност Св. Саве узрасла је потпуно уз срце српског народа још за време живота његова, па кроз цео средњи век. Он је постао симолом духовних тежњи, мисаоног живота једног народа кроз судбоносна времена. Нигде се то боље не огледа него у сликарству. Нема скоро српске цркве без његова лика.

Св. Сава, фреска из Милешева (Архив „Српски Народ“)

Али тај лик који је толико поштован, с којим се толико поносимо, прешао је кроз интересантан развој у схватању.

За нас су најдрагоценији његови портрети из XIII века зато што му дадоше веран лик и израз, и што га дају на првом месту као човека. У Милешеву имамо његов најверодостојнији лик, рађен још за његова живота. У јужној капели ексонартекса у Студеници врло је вероватно да је такође портретисан још за живота, али му је лик слабије очуван. Милешевски портрет је ремек-дело реализма. Нервна, дугуљаста, кошчата глава са дугим, танким носем, мало кукастим, очи велике, широко отворене, јасног погледа, духовитог, провидљивог израза. Са лица зрачи енергија, и поред све ведрине, — и неки стваралачки, грозничави духовни напор са водоравним борама на челу и мисаоним повијеним обрвима. Организатор, идеолог, дипломата, — и онај смирени и мудри филозоф из Свете Горе — и нешто од смелог пустолова и занесеног мистика, вечитог младича и борца собом. До увета поткресана коса било да има горе на темену тонсуру или, по другом мишљењу, малу капу, и дугуљаста двојна брада — само доприноси отменој мисаоности фигуре.

Из XIII века имамо још два добро сачувана лика, већ после смрти — на јужном зиду цркве Студенице и у Ариљу. У XIV веку од традиције портрета остаје најчешће само још дугуљаста двојна брада. Иако се поштује оригинал, сликари не дају верне копије. Тежи се ка

извесној увек мало разноликој стилизацији. Тиме лик губи своје карактерне црте, или нарочито израз. Само неке наводимо. У Студеници, у Краљевој цркви, поред све тежње ка сличности, — постао је благи, смирени аскета; у Нагоричину је наглашена енергија, у Псачи мисаоност, у Леснову се формира већ један нови тип Фавиног лика. Он улази у ред стереотипних светитеља. Глава му је горе шира, а испод јабучице лице се сужава. Сва се пажња обраћа на израз светитељске мудрости и свештеничке блакости. Али сећање на оригинални портрет обнавља се покатакд и касније у дугуљастој глави и Павлици или Велућу.

Свети Сава се најчешће претставља заједно са одем Немањом, као монахом Симеуном. И у свима трима лозама Немањича заузима почасно и видно место до свога ода. — У Сопотанима, на своду јужне капеле појављује се Свети Сава у историјској композицији смрти Немањине са чудотворном Богородицом Тројеручицом из Хилендара у руци. — У Марковом манастиру цео један оед личности окренут је према Сави, као светитељу чудотворцу. Св. Сава често је претстављен у близини ктитора, као личност која им помаже у верском подвигу или посредује код Богородице или Христа.

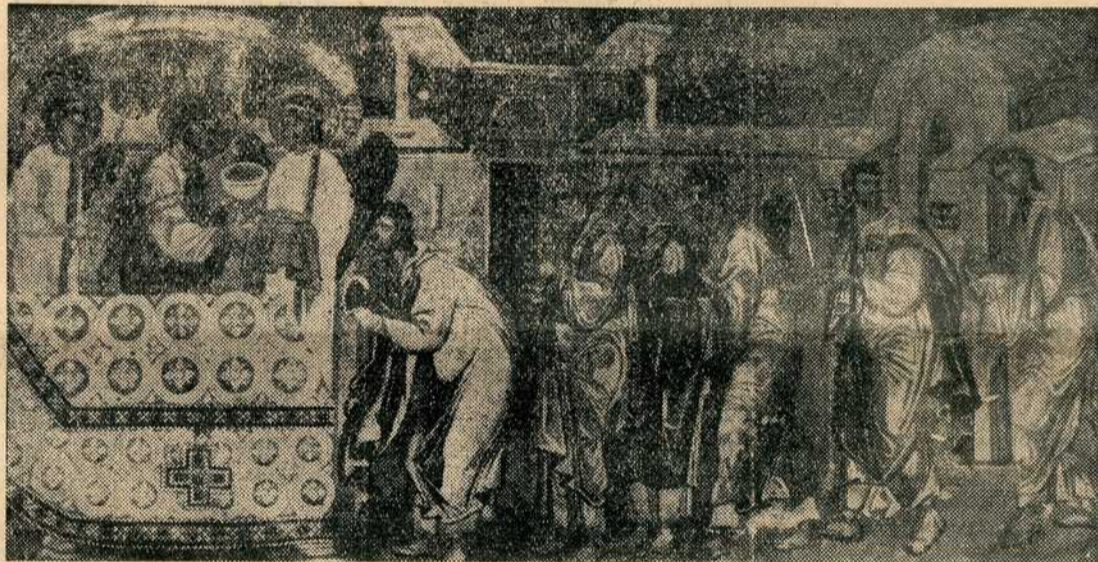
Поред монументалног живописа са фрескама, Св. Сава је вероватно радо претстављен и у омиленим рукописним биографијама. Из оних дирљивих описа и живописних детаља, које налазимо код Теодосија, мога је и посредством минијатуре никнути легенда Св. Саве на зидовима Трпезарије у Хилендару. Слатка мистична прича прелази и на икону Св. Саве и на Симеуна у Морачи, у XVII веку. Романтика бекства, живописне идиле светогорског пеизажа, чудотворства наивно и слатко насликана, зидање Мораче, миршшу као фиорети на-

шег Фрање Асишког, и неког нашег Ђота, али незнаног, шареног, декоративног.

Најзад та наша толико цењена икона, темпером или уљем рађена слика на дрвету, икона Св. Саве и Симеуна прима на себе у XVI веку поклеклу породицу једне несрећне српске принцезе, влашке војвоткиње Госпожде Деспине (у Музеју у Букурешту). Св. Сава никад није био тако раскошно обучен, у црвеној дамматици са златним кружићима. Он је ту благи мудрац, ауторитативан и добар; — коврце беле му косе и браде куца у окер сенкама. А крај њега егзалтираним аскетом је постао благи Симеун. Риза му је тамно-зелено осенчена са светлим контрастима грековских ефека-та. Мале фигурице мајке и двоју кћери — као из минијатурне бајке — моле велике светитеље.

То је пут Св. Саве од монументалног портрета преко идеализованог типа српског светитеља ка легенди и бајци на трагичном крају нашег средњег века. Али тек тада почиње права културнонационална улога Св. Саве.

Ђорђе Мано-Зиси.

Свето Причешће фреска из Студенице (Архив „Српски Народ“)

Св. Сава у народним причама ЧОВЕКОВА СРЕЋА

БИО један човек. Богат је, има свега и свачега, али је веровао да нема среће. Због тога је пошао у свет да нађе срећу.

На путу сретне старца седе брде до појаса, па га упита:

— Знаш ли, старче, да ми кажеш где је моја срећа?

Старац без размишљања одговори:

— У раду.

Човек се не задовољи тим одговором, него пође даље. Срео је другог старца и запитао га:

— Можеш ли ми, старче, рећи где је моја срећа?

Старац се мало замисли, па рече:

— У реду.

Човек се није задовољио ни тим одговором, него је наставио пут. После дужег путовања срео је трећег старца и рекао му:

— Кажи ми, добри старче, где је моја срећа?

— У поштењу, одговори старац.

Махнуо човек главом па пошао даље. Кад је срео четвртог старца, застао је и рекао:

— Старче, видим да си прошао доста света, проживео и видео много. Умеш ли ми рећи где је моја срећа?

— У твој здрављу, одговори старац.

Није човек био задовољан ни таквим одговором, него је наставио пут. Ишао, па опет срео једног старца. Како га није могао мимоићи, запитао је и њега:

— Добри старче, да ниси где

год чуо где се налази моја срећа?

Замисли се старац, па одговори:

— У мирном животу.

Човек је очекивао да му старци покажу место где се налази његова срећа, а они су му одговарали нешто сасвим друго. Како се није задовољио њиховим одговорима, решио се да иде макар до краја света, не би ли на-

Човека наљути такав одговор, али опет захвали старцу и наставио пут. Најзад сретне једног старог калуђера. Лице му светитељско, седа коса, брада до појаса, штап у руци. То је био Свети Сава, али човек то није знао. Човек му се обрати:

— Часни оче, ја сам човек без среће. Због тога сам пошао у свет да је тражим. Молим те, реци ми: где је моја срећа?

који су много преживели, па је срећан. Непаметан човек не слуша никога, па је због тога несрећан. Не иди више по свету, него се врати кући! Послушај савете старца, које су моје слуге, па ћеш наћи срећу.

Надао се човек да ће му бар стари калуђер показати место где му је срећа, па се предомисљао шта да ради.

— Не оклевај рече му Свети Сава. Буди паметан, па ћеш наћи срећу у себи самом.

Говорећи то благословио је човека, па отишао својим путем.

Послушао га човек без среће и вратио се кући. Завео је свуда рад и ред, био увек поштен, пазео на здравље, живио мирним и умереним животом, а паметно у сваему поступао. После тога све му се окренуло набоље. Кућа пропевала, он и чељад здрава, стока напредна, имање родно. Због тога је и он био задовољан и срећан.

Често је говорио:

— Е, људи Божиј, ко би помислио и ко би се надао да је срећа била у мени, у мојој памети и у мојим рукама! Пошао је по свету као махнит да је тражим! Хвала оном калуђеру што ме научи и врати! Да њега није било, ја бих пропао тражећи срећу, а никад је и нигде не бих нашао.

(Цртеж: Н. Бешевља)

шао кога ко ће знати да му каже где се налази његова срећа. Путујући тако наишао је опет на једног старца.

— Знаш ли, старче, где је моја срећа?

— У умерености, одговори му старац.

— У теби самом, одговори Свети Сава.

— Како може бити у мени? запита човек зачуђено.

— Ако си паметан, ти си и срећан. Ако ниси паметан, ти си без среће. Паметан човек слуша савете и поуке паметних људи,

Свети Сава благовешта Српцаг

Дођите чеда, послушајте мене,
Страху Господњем научићу вас,
Показаћу вам како радит треба
У чему је пропаст — у чему је спас.

Дођите сложено загрљени братски,
Ђе слога влада и срећа је ту,
Побједа вазда пратиће вам стопе,
Будет' л' само поштовали њу.

Дођите ближе, па да вас научим
Науке свете да познате моћ,
Јер с њоме само кроза мрклу таму
До старе славе опет ћете доћ!

Ко учи, тај ће вјечно срећан бити,
Тај неће знати шта је туга јад.
Ко у старости уживати жели,
Тај учит мора док је јоште млад.

Радите вазда и сложено и мудро,
Па да нам срећан буде српски род,
Ви ћете сами и потомци ваши
Вашега труда уживати плод.

Дођите чеда, послушајте мене,
Страху Господњем научићу вас,
Показаћу вам како радит треба,
У чему је пропаст, у чему је спас!

СВЕТОЗАР Н. ЂОРОВИЋ

Сава Немањић као политички, културни и социјални борац

ционалне културе, слободни од штетних туђинских утицаја. Свестан ове неопходне потребе, монах Сава успео је да убеди у то и свога оца Немању, који се убрзо после тога одрекао престола, покалуђерио и сам дошао у Свету Гору, да ту, заједно са сином, подигне славни српски манастир Хиландар који ће ускоро постати и кроз векове остати неугасиво жариште српске духовне културе српске књижевности и уметности, српске науке и просвете.

сме да прави разлике међу људима, него да мора да буде праведна према свима подједнако, а мале и слабе, невољне и сиромашне треба да штити од самовоље и отимачине великих и моћних.

Већ у овом свом првом политичком говору афирмирао се Сава не само као промишљив државник и изврстан познавалац психологије широких народних маса, него истовремено и као културни и социјални борац првога реда. Према његовим речима, не

земљи, да користи своје народу. Али, није прошло ни неколико година, а на дневни ред стављено је опет једно крупно политичко питање, које је требало решити мудро и без одлагања. Србија је била са свих страна окружена скоро самим непријатељима, који су се припремали да је нападну и поделе. На челу ове коалиције стајала је Латинска царевина, а центар акције био је Цариград. Стефан је био свесати велике опасности која прети Србији и обратио је своје погледе Риму и Венецији.

Развео се од своје прве жене, византинске принцезе Евдокије, оженио се унуком млетачког дужда Енрика Дандола и замолно је Папу да му пошаље краљевску круну, обећавајући му да ће прећи у католичку веру. Папа се радо одазвао његовој жељи и послао му је свога изасланика који га је свечано крунисао за Краља Србије (1217). Тако је рашки велики жупан постао краљ Стефан Првовенчани. Али је — упоредо са краљевском круном, млетачком принцезом и Папиним благословом — у Србију дошла и католичка пропаганда: по целој земљи су се размилили католички калуђери и свештеници, који су по српским православним црквама и манастирима служили мисе на латинском језику, који народ није разумевао и који му је био туђ и мрзак.

Иако давнашњи поборник еманципације од грчке цркве, Сава је био, исто тако, одлучан противник католицизма, дубоко уверен да православље далеко боље одговара душевним особинама и верским осећањима срп-

је латински утицај на Балкану стално онадао. С друге стране, Никејска царевина и Епирска деспотовина снажиле су се врло приметно и постепено освајале поједине области од крсташа. Обе ове грчке државе желеле су да сруше Латинску царевину и да обнове Византију, наравно свака за свој рачун.

Иако далеко од отаџбине, живећи повучено у Хиландару, Сава је будно праatio развој политичких догађаја на Балкану и био у непосредном контакту са својим сарадницима у Србији. Када се уверио да се Латинска царевина неће моћи више дуго одржати, краљ Стефан се обратио брату Сави, с молбом да се врати у отаџбину, у општем интересу народа и државе, обећавајући му да ће се у том случају поново вратити православљу. Није тешко претпоставити да је Сава овакву поруку једва дочекао, али предосећајући да ће — после претстојећег пада Латинске царевине — доћи до обнове Византије и до поновног јачања грчког утицаја, није се одмах вратио у Србију, него се упутио на Исток, у једној значајној и далекосежној национално-политичкој мисији, по свој прилици у споразуму са братом Стефаном.

Са правом државничком мудрошћу и пророчком видовитошћу наслутио је Сава да ће се Србија најуспешније одбранити од поновног византинског утицаја ако се благовремено отргне испод хегемоније грчке цркве и извојуге своју потпуну црквену самосталност. А то се даје постичи само пре обнове Византије, док још траје борба о првенство међу грчким државама, Никејом Епиром. Својом политичком промишљивошћу Сава је одмах осетио да ће се од Никеје лакше моћи извојевати признање самосталности српске цркве, и зато се из Хиландара упутио право у Никеју. После дугих разговора и већања, Сава је код никејског цара Теодора Ласкара и никејског патријарха успео да изрази признање самосталне српске цркве и био посвећен за првог српског архиепископа (1219).

Вративши се, после дугога пута, у отаџбину, Сава је дочекао са огромним одушевљењем, не само као глава српске православне цркве, него као највећи и најзаслужнији Србин свога времена. Не губећи ни часка времена, чак и не одморивши се од напорног путовања, он је одмах отпочео смишљено и енергично радити на сузбијању и грчког и католичког утицаја у Србији, желећи да постигне потпуно духовно јединство читавог српског народа. За нове епископе постављао је само исправне Србе, љу-

Живорад Настасијевић: Живој Св. Саве

Светогорски монах прича Растку о Светој Гори

На освиту XIII века одигравају се крупни догађаји на Балкану. Витезови IV крсташког рата, разни маркизи, грофови и барони тадашње феудалне западне Европе, под вођством елпога осамдесетогодишњег млетачког дужда Енрика Дандола, освајају 1204 стару византинску престоницу Цариград и огромна Византинска империја распада се у читав низ малих држава и државица, с једне стране грчких, с друге стране крсташких. Грчке државе биле су: Никејска царевина, Трапезунтска царевина и Епирска деспотовина. А главне крсташке државе: Латинска царевина у Цариграду; Солунска краљевина; Атинско херцештво; Ахајска кнежевина; да мање не спомињемо.

Србија се у то доба налазила у изванредно тешком положају. Немања је већ био умро; Вукан и Стефан борили су се међу собом о престо, а Сава је живео као монах у Хиландару, у Светој Гори, која је била припала Солунској краљевини. Бонифација Монфератског, по којој су се разлетели католички калуђери, потискивали православље и ширећи католицизам. Така је Сава увидео да је потребно своје народу и својој отаџбини, изаћи из гоуба пометне остатке Немањине и псене их у Србију. Ту, на потној грудли пред оловним саркофагом, измирио је Сава своје брће, ублаживши их да ће само у братској слози изгинути завет Немањин. То није био само један решт политички потез. То је била прва национална мисија, истинска служба народу и отаџбини. Успостављањем слоге међу браћом, Сава је почео изградити мир и ред, који је малој српској држави, у то тешко доба, био заиста прекопотребан.

Убрзо после тога, свезан је државни сабор на коме је Сава одржао свој први политички говор, дело високе државничке мудрости и праве бележничке реалности. Овим говором објаснио је он окупљеним српским владарима, велможама и народним повођама стару класичну истину да државна управа не може и не

Растко полази у лов. Растанак с родитељима

сме се допустити да се зло у друштву уопште догоди, него га треба унапред осетити и одмах, у саме корену, спречити и уништити, да не би после уродило својим отровним плодом и зарасило читаву народну заједницу.

Историски извори нам кажу да је ова трезвена и мудра беседа оставила на све присутне дубок утисак, само да су се сви искрено ожалостили када је он, на крају својих излагања, изјавио да се ускоро опет враћа у Свету Гору. На ове речи подигао се Савин брат Стефан, тадашњи владар Србије, који се бираним речима захвално на умним саветима и добронамерним упутствима, али је молио и поклињао Саву да трајно остане у отаџбини и да просвети цео српски народ.

Пред целим сабором, свечано му је обећао да ће га сви слушати и следити му; међутим, ако не буде хтео да остане у земљи, имаће да одговара и пред Богом и пред историјом, зато што своје богомдане способности није посветио својега народу и својој отаџбини, него само постојима и молитвама за спас своје душе, од чега Србија и Српство неће имати никакве користи.

Сава је увидео да Стефан има потпуно право и остао је у

Лов Растка Немањића

скога народа од интернационалнога католицизма. Не могавши да се сложи са овом најновијом оријентацијом званичне српске политике према Папи, Сава је напустио Србију и вратио се у Свету Гору. Вест о Савином одласку из земље разнела се невероватном брзином по читавом народу и проузроковала ново незадовољство, које је утолико више јачало уколико је католичка пропаганда постојала ревностнија.

Међутим, Латинска царевина није добивала довољно помоћи од западно-европских народа за одбрану својих граница, тако да

де у које је имао пуно поверење. Призвонског епископа, Грка по народности и познатог противника Срба, приморао је да сам поднесе оставку, а на његово место поставио је Србина, који је био достојан тога места.

Одмах у почетку свога рада у отаџбини, Сава је дошао у оштар сукоб са охридским архиепископом Димитријем Хоматијаном, који је протествовао против Савиног посвећења за архиепископа. По бесноме тону, који провејава кроз цело ово писмо, и по крупним неистинама, које су

(Наставак на следећој страни)

Св. Сава у народном предању **Орање и ткање**

У СТАРО време нити су људи орали, нити су жене ткале онако како то сада чине. Људи су орали само с једног краја. Почну бразду, изору је до другог краја њиве, па оборе ралицу. После тога врате се преко непреоране њиве одкле су почели и ору другу бразду. Жене су ткале исто тако само с једнога краја. Протуре чунак кроз зев, прекину жицу, па настављају с првога краја.

Кад је Свети Сава путовао по народу и учио га о свему и свачему, њему се такав начин рада није свидео, ни код орача, ни код ткаља. Због тога је научио ораче како ће орати с обе стране, да не би губио времена. Ткаљу је научио како ће ткати с обе стране да не би прекидала жице. Видели они да је то корисније, па су захвалили свецу и он је отишао својим путем.

После неког времена навратио је Свети Сава у исто село. Био је прерушен. Видеаши оног истог орача како оре с обе стране, упита га:

— Ко ти, брате, показа да тако ореш с обадве стране?

— Неки човек, Бог да га поживи, прође пре неког времена, па ми показа, одговори орач. Хвала му и овог и оног света!

Свети Сава га благослови и рече:

— Да Бог да: што за дан урадиш да ти буде за храну доста годину дана!

Отишао је после тога оној истој ткаљи и упитао је:

— А ко ти, снашо, показа да тако ткаш с обадве стране?

— Ко да ми покаже? Ово сам сама изумела, одговори ткаља.

— Да Бог да: што за годину дана урадиш да можеш под мишком понети!

И како је тада Свети Сава рекао, тако је остало до данас.

(Цртеж: Н. Бешевића)

Министарство просвете на духовној обнови Србије у Светосавском знаку

Када се, пре седам векова стварала прва српска држава Немањина св. Сава је дубоко проникнуо истину да је потребно изградити духовне и моралне темеље да би зграда била дуготрајна и могла одољевати времену. Данас исто тако ако хоћемо да створимо Нову Србију, бољу, чвршћу и трајнију него ранију државну творевину, морамо следујући примеру св. Саве, поставити духовне и моралне своде.

Полазећи са тог гледишта да је духовни препород један од најбитнијих предуслова за обнову земље, Министарство просвете развило је најживљу активност у свима гранама своје делатности. Нашавши се пред великим реформама које су императивно захтевале нове прилике и нови дух времена, оно чини све напоре и постигло је знатне већ видљиве резултате, поред великог броја хитних питања на чијем се уређењу радови већ приводе крају и који ће у најскоријем времену показати у примени своје благотворно дејство.

У Генералном секретаријату и у привременим радним одборима разрађују се основна питања васпитања и обнове у целокупном просветном раду. Као циљ просветне реформе постављен је принцип: образовање и васпитање наше омладине треба у првом реду прилагодити националној српској и европској стварности. Српска омладина има да буде васпитана у духу народних традиција, а образована у духу народних и државних потреба. Целокупно образовање има да буде у противности са комунизмом, као и анархичним и неконструктивним духом.

Као претходна мера за проучавање просветних прилика и потреба извршена је подела земље на 27 просветних области. Затим се приступило изради пројекта дугорочне просветне реформе, која је заснована на изради државног просветног Плана по коме ће се за ове области утврдити типови и број школа које се имају sukcesивно отворити, односно затворити. Министар просвете и Помоћник одржали су са претставницима културних и привредних установа низ конференција, на којима су утврђени типови школа, почевши од основне, која има да траје обавезно 6 година, преко стручне, ниже и више средње, до универзитетске школе.

На питању наставног плана и програма појединих школа раде посебни одбори. Сем тога просветни одбор ради и на националистичкој и антикомунистичкој пропаганди међу средњошколском омладином. Израђују се стандардна предавања за све средње школе, намењена учени-

цима виших разреда. Према извештајима директора прво предавање учинило је дубок утисак на ученике.

Утврђен је коначни текст Уредбе о уређењу Министарства просвете. Уредба о прегледу књига коначно је завршена. Уредба о јавним књижицама упућена је Министарском савету на одобрење. Израђује се правилник о уређењу средњошколских књижица, као и Уредба о државним архивима и регистратурама.

Организована је Јесења изложба београдских уметника. Било је преко 1.000 посетилаца, а откупљено је за скоро 150.000 динара уметничких дела.

У погледу културних веза са иностранством 30 студената који су се истакли као добровољци у прошлгодишњим борбама против партизана упућени су на студије у Немачку.

Наставни рад

За народне школе преузето је неколико учитеља и учитељица који су избегли у Србију. Постављен је извештај број учитеља волонтера. Редовно се спроводе извиђаји над учитељима и учитељицама за које Министарство просвете добија извештаје да су се огрешили о учитељску и националну дужност. У случајевима где се кривице докажу, стриктно се примењују прописи Уредбе о уклањању национално непоузданих службеника из јавне службе.

Одељење за народно просвећивање извршило је нову набавку књига за организацију књижица и учила за анафалетске течајеве. Стално се држе научна

предавања по селима за широке народне слојеве, а по већим градовима основане су подружине Коларчевог универзитета. Исто тако одржавају се народна посела са одабраним програмима.

У Одељењу за физичко васпитање ради неколико комисија, међу којима је најважнија она са претставницима општинске Техничке дирекције, која има да изради програм грађевинских радова за потребе телесног васпитања и спорта. Од важнијих послова треба нарочито истаћи одобравање правила савеза, подсавеза и основних спортских јединица.

Универзитет и академије

У Министарству ради се ујурбанано на пословима реорганизације Универзитета. Целокупно особље Универзитета стављено је на расположење. Крајњи рок за распоређивање овог особља у друге установе истиче 31 о. м., па се сада тај велики посао приводи крају. За исти рок везано је и доношење факултетских уредаба, као и других правилника и уредаба појединих универзитетских установа. На Универзитету сви текући послови обављани су уредно.

У Сеизмолошком заводу настављено је детаљно проучавање трусних области нашег Поморавља. Проучене су све познате сеизмичке чињенице са тога домена за годину 1922—1923. У Маркросеизмичком отсеку прикупљани су и проучавани податци о скорашњим земљотресима у Ресави и Темнићу у мају и септембру пр. г.

Државна музичка академија и Средња музичка школа наставиле су редован рад у скоро пуном обиму.

У Државној академији ликовних уметности сва одељења и отсеци изводе наставу несметано, али непотпуно. Професорски савет препоручио је за државну стипендију 9 слушалаца.

Државна школа за примењену уметност посветила је од почетка ове школске године много пажње проучавању српског фолклорног стила и почела га примењивати на све гране примењене уметности. Ово се чини са намером да би српски дом добио своје расно национално обележје. Највећи рад до сада на том пољу је капител за храм св. Са-

ве у природној величини, који је одливен у гипсу. Уфа-филм снимао је школске радионице и ученике при раду за свој журнал. У последње време ученици примају поруџбине из својих струка, које изводе ван школе у слободно време, али ови радови морају бити под надзором наставника. На овај начин пружа се ученицима могућност не само за јавну утакмицу, него и за самопомоћ.

Треба забележити посету немачких археолога декана др. Кристијана и др. Вилфонседера из Беча и др. Руста из Хамбурга.

Радови на оспособљавању појединих музеја су у току. Етнографски музеј и Градски музеј биће у најскорије време потпуно готови. Црквени музеј и Музеј српске земље свакако ће од

пролећа моћи бити смештени у новим просторијама. Уредба о музејима налази се пред дефинитивном редакцијом. Централни завод за чување старина тражио је да се у току зиме изради дефинитиван план са детаљима Смедеревске тврђаве.

У одељењу Етнографског музеја за музички фолклор и народне игре приређени су програми који су одржани на Коларчевом универзитету и Четвртој женској гимназији. Припрема се посело са новим програмом. Према упутствима добивеним у отсеку, Одељење за физичко васпитање прикупило је на терену податке за око 40 витешких и забавних игара. Завршен је рад „Посело са народним играма за наставнике и учитеље“.

(Наставак са 11-те стране)

ту изнесене, може се јасно видети у којој су мери грчки црквени великодостојници мрзели Саву и колико им је сметао његов рад. Хоматијан вели: „Испосник Сава је оставио Атон и тамошње подвиге, вратио се на траг као они који се преомишљају и окрећу ка злу... Јер га је љубав према отаџбини заробила и угрabila из тврђаве Свете Горе, те се опет настанио у Србији; претворила је испосника у вршиоца и управитеља земаљских послова и произвела га за посланика околним владарима, и тако је одбацио оно што је зидао као монах и одао се светској сујети. Потпуно се упустио у светске бриге и светско славољубље, почео је да учествује у гозбама, да јаше коње најплеменитије пасмине, лепе, окићене заставама, да води са собом многу послугу, да се размеће у свечаним поворкама раскошном и разноврсном пратњом...“

Једино што је истинито у овоме набрајању јесте чињеница да је Саву довела у Србију „Љубав према отаџбини“ и да је — једино руковођен том љубављу — ишао „околним владарима“ у важним политичким и дипломатским мисијама, као изасланик српског краља. Архиепископ Хоматијан је добро знао да те мисије нико у Србији није могао успешније обавити од Саве и зато је тако бесно сиктао против њега.

На крају свога дугога и врло карактеристичног писма, које овде не можемо цитирати, Хоматијан позива Саву да се „покаје“ за свој „преступ“ и поручује му да ће у том случају „можда и опроштај добити“. Не буде ли то учинио, он му прети страховитом казном: „... ми те подвргавамо одлучењу од свете и жи-

воначелне Тројице и искључујемо те из заједнице верних као преступника светих заповести и бојанских канона и као нарушиоца и смутитеља црквенога устава, који су свети оци од почетка установили“.

Али, узалуд је грмео ражљубени охридски архиепископ. Сава је прешао и преко његовог увредљивог писма, и преко различних канонских формалности, и преко свих могућих и немогућих теолошких тумачења, и продужио је и даље, мушки и одважно, своју започету борбу за политичку самосталност и државну независност Немањинске Србије и за културни напредак и социјалну правду у српском народу. Као што је лепо рекао Савин биограф Теодосије, никада није Сава постао роб јела и пића, никада се није предавао гозбама и забавама, никада није уживао на меким душечима, него се целога свога живота несесобично борио да српски народ буде „духовно сједињаван“, залажући се „неутрудиво за свакога ко је неправду и скрб трпео“.

Сагоревајући на послу и не штедећи себе и своју снагу, Сава није дочекао дубоку старост — када је умро није имао више од 60 година — али је још за живота обожаван као светитељ и од широких народних маса, које су дубоко и инстинктивно осећале да нису „ташти и неразумни били трудови његови“.

Од тада, векови су пролазили један за другим, српска држава је напредовала и назадовала, пропадала и поново рађала, али се српски народ као нација одржао све до данас, захваљујући првенствено његовим натчовечанским напорима следујући увек — па и у најсудбоноснијим часовима своје историје — пут који му је Он обележио.

Др. Коста Милутиновић

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

ЖИВОТ И ДЕЛО НИКОЛЕ ТЕСЛЕ

Кремонски свирач
В. Биволаревића

Никола Тесла родио се у селу Смиљану, 10 јула 1856 године. Отац Николе Тесле, Милутин Тесла, био је српски православни свештеник, а његова мати Ђука, пореклом је из старе српске породице Мандића, која је дуго давала свештенике томе крају. Отац Теслин био је син официра који је служио у Наполеоновој војсци. Он је у својој младости добио војничко васпитање, али је доцније напустио војску и одао се свештеничком позиву. Био је то учен човек, философ натуралистичке школе, писац и одличан беседник. Мати Николе Тесле била је обдарена великим проналазачким способностима. Она је изумела више практичних справа за кућну и земљорадничку употребу. У изради женских ручних радова била је права уметница.

Теслино школовање

У гимназији је Тесла показивао велику склоност за математичке и физичке науке. Поред тога, необично је волео да чита. Кад год је могао завлачио се у библиотеку свога оца и читао.

Између Тесле и његових родитеља постојала је дуго несугласица у погледу даљег Теслиног школовања. Његови родитељи су одувек желели да им се син посвети теолошким наукама, док је Тесла волео да учи технику. Међутим, по свршеној матури, Тесла се разболи од колере која је тада бацила у тим крајевима. Када је био у највећој кризи отац, несрећан и забринут за живот свога јединца, стаде га тежити и храбрити.

„Можда ћу и оздравити, рекао је Тесла, ако ми дозволиш да учим за инжењера“.

— „Отићи ћеш у најбољу техничку школу“, изјавио му је тада свечано отац.

Прве године универзитетског школовања Тесла је веома много и без прекида радио не одмарајући се ни недељом ни празником. На крају школске године положио је девет испита и показао такав успех да су се професори сагласили да је заслужио више од највиших оцена. Међутим, дошавши кући на летњи одмор, млади Тесла је био јако изненађен што му је отац сасвим равнодушно примио успехе у школи које је он са великим трудом стекао. Доцније пак, после очеве смрти, ова ствар је била разјашњена: Тесла је нашао многобројна писма у којима су професори јављали његовом оцу да му син претерано ради и да може услед тога да наруши своје и онако нежно здравље.

Са Университета у Грацу Тесла је отишао у Праг. На тамошњем универзитету студирао је неко време математичке и физичке науке и са тиме је завршио своје школовање.

Теслин рад у Европи

Своју каријеру отпочео је Тесла у Будимпешти 1871 године. Радећи у предузећу за телефонске инсталације, Тесла је одмах показао своје проналазачке способности. Учинио је већи број

проналазака на телефонској централни и сам је усавршио телефонски апарат у погледу појачања гласа.

У Паризу је Тесла радио у Едисоновој континенталној фабрици, која је тада градила по Француској и Немачкој електричне централе једносмислене струје по Едисоновим патентима.

У париској фабрици било је запослено више Американаца. С њима се Тесла, као добар играч билијара, врло спријатељно. Једнога дана кад им је изложио своје откриће један од њих, Кенингем, надзорник у механичком одељењу, предложио му да оснује акционарско друштво. До тога није дошло јер није било новца. У Страсбургу Тесла се такође спријатељно с Бозеном, бившим претседником општине, па и њему повери своје изуме. Бозен је покушао да нађе капитала, али није успео.

Тако је Тесла изгубио последњу наду да може да прибави потребна средства за остварење својих изума.

Теслин рад у Америци

Прве године Тесла је радио у Едисоновој фабрици у Њујорку. Својом вештином и проналазачким даром он се ту брзо истакао. Ево шта он сам о томе прича:

„У то доба најбржи путнички брод био је Орегон; на њему су се изненада поквариле обе машине за осветљење и због тога је морао одложити путовање. Машина је немогуће било пренети због многобројних објеката који су око њих били напредно постављени. Ситуација је била озбиљна и задавала много брига Едисону. Једне вечери отишао сам на брод и остао целу ноћ. Машина су биле оштећене на више места и налазиле се у врло рђавом стању. Ипак ми је пошло за руком да их са својим радницима поправим и ставим у рад. Враћајући се са тога посла Петом улицом срећем и Едисона, који је са Бачелором и другим инжењерима ишао кући на спавање.“

„Ево нашег Паризлије, где се ноћу скита“, рече Едисон.

Ја му казах да дођем са Орегона и да сам поправио обе машине. Он ме на то само погледа и оде без речи. Кад се мало одмакао чуо сам како је казao:

„Бачелору, овај је човек заиста изванредан“.

Онда сам имао потпуну слободу за рад у фабрици. Читаву годину дана свакодневно сам радио без прекида од 10 и по часова изјутра до 5 часова следећег јутра.

Имао сам доста необично вредних сарадника, рекао ми је Едисон, али ви их све превазилазите.

У том времену усавршио сам неких 24 типа електричних машина. За тај рад управник одељења обећао ми је педесет хиљада долара, али када сам посао завршио, испало је да је то обећање било само груба шала. То ме је јако заболело и ја сам напустио Едисонову фабрику“.

Најзад, 1887 године, основано је Електрично друштво Тесла. Ту су Тесли створене могућности, толико дуго и жељно очекиване, да приведу у дело своја ранија открића. У лабораторијама тога друштва Тесла одмах изграђује у свему према својој ранијој замисли моторе најзменичне струје и пријављује у Њујорку седам патената у којима излаже нове методе за производње, преносење и употребу електричне енергије.

Теслине струје

Крајем 1889 године Тесла се враћа у Њујорк и одмах отпочиње нове експерименталне радове у својим лабораторијама у Великој улици. Он сада предузима

Никола Тесла
(Цртеж: К. Н.)

истраживања на једном новом пољу на коме је дотле мало истраживача радило, на пољу струја високе учестаности. Упркос великих техничких тешкоћа Тесла успева да конструише машине велике учестаности око 15.000 периода у секунди. За ове машине он подноси два патента 1 октобра и 15 новембра 1890 године и добија за њих заштиту 10 марта 1891 године.

Не могући са машинама да добије веће учестаности, Тесла производи варијане електричне осцилације. Варијанце се брзо следеју па се према томе нисови осцилације непрестано обнављају. На тај начин добија струју високе учестаности од неколико стотина хиљада периода у секунди. Ове струје Тесла трансформише помоћу свога трансформатора у струје исте учестаности али вишег напона. За ове апарате Тесла је узео већи број патената. Струја која се добија помоћу тих апарата названа је Теслином струја.

Теслине струје добиле су више примена. У медицини су употребљене за лечење а у хемији за справљање озона.

Међутим, највећи значај Теслине струје су добиле у радиотехници. Даља њихова примена јесу радиотелеграфски отпремници и пријемници.

Радиотехника

Идеје о бежичном преносењу знакова и снаге, које је Тесла изнео у предавањима, остварио је 1896 године, када је у својим новим лабораторијама (пошто су му старе изгореле 13 марта 1895 године) у Њујорку успео да пренесе без жица сигнале на даљину од око 32 километра. Године

1898 он је саградио лађу специјално за експериментисање, пустио је у море код Њујорка и управљао њоме без жица са обале.

1899 године Тесла увелико врши огледе са бежичним преносењем знакова. У држави Колорадо гради велику отпремну станицу а на одстојању од око 1.000 километара од ње велику пријемну станицу. Између ових станица Тесла преноси потпуно јасно сигнале без жица. Штавише, овим огледима Тесла стиче уверење да се знаци могу преносити без жица на ма коју даљину. После ових радова он подноси велики број патената о бежичном преносењу.

Никола Тесла је несумњиво један од најглавнијих твораца радиотехнике. Његови многобројни експерименти послужили су као основ овој најновијој грани електротехнике.

Тесла је јединствени проналазачки геније. Обдарен стваралачком маштом, великом интуицијом и инстинктом да осети и прозре истине с једне стране, необично вешт и спретан да их технички реализује с друге стране, Тесла је дао човечанству дела неочењиве вредности. У своме раду није имао помоћи ни са које стране. Није имао сигурну егзистенцију нити лабораторије, у којима би могао мирно да ради. Све што му је било потребно морао је сопственим снагама себи да прибави. Тесла је Богом дани проналазач. Уз то је и идеалиста. Радио је из љубави технику, несеквично и за опште благостање. За своје проналазачке доbio је преко милион долара, али је сав тај новац уложио у нова истраживања.

Приликом посете коју је 1892 године учинио Београду, Тесла је на приређеном банкету између осталог рекао:

— Ако будем срећан да остварим бар неке од својих идеала — то ће бити добротинство за цело човечанство. Ако се те моје идеје испуне најслађа мисао биће ми та, да је то дело једног Србина...

Тесла је остварио снове из своје младости. Тесла је подарио човечанству велика дела која су задивила цео свет. Та његова дела испуњују поносом нас Србе, јер је преко њих српски народ дао свој достојни трибут за изградњу данашње науке и технике.

В. Н. Д.

Бескрајноста

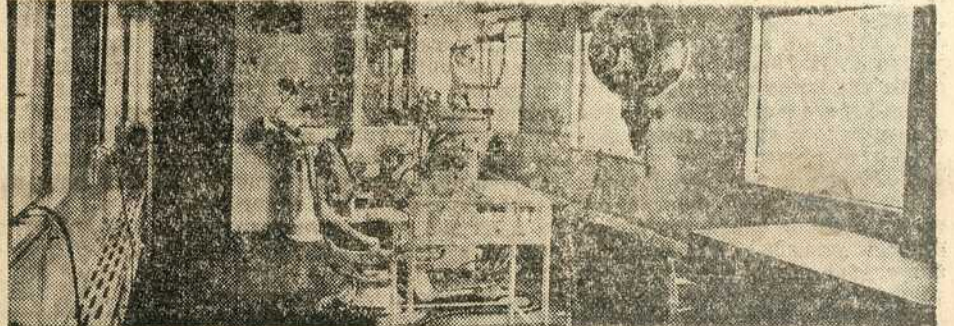
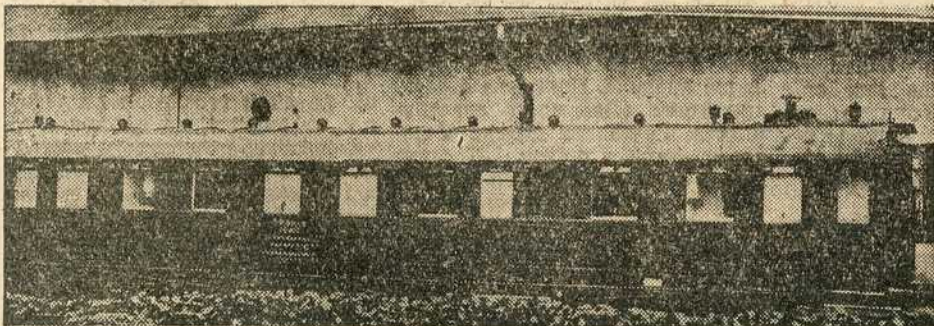
Увек драго било ми је ово пусто брдо,
и ограда ова, која толики део
крајњег видика скрива мојем поглед.
Али, гледајући и посматрајући,
у мисли својој замислих
надчовечанске тишине и најдубљи мир,
те ми се замало срце не плаши.
И као што ветар чујем како шуми у овом жбуњу,
ту бескрајну тишину са овим гласом
хоћу да упоредим. И сећам се вечних,
мртвих векова, садашњег времена
и његовог гласа. Тако у овој неизмерности
утапа се моја мисао;
и бродолом ми је драг у овоме мору.

(Превео Р. В. Ђ.)

БАКОМО ЛЕОПАРДИ

Брза помоћ...

...двострука је, нарочито у рату. Немачка војна сила води зато нарочиту бригу о рањеницима. На слици се види један санитетски воз са најмодернијим уређајем на свету.

(Foto: Belgrader Bildagentur — 2)

ЧОВЕ КЊИГЕ И ЛИСТОВИ

НАРОДНИ ЧАЈЕВИ

ПОПУЛАРНА НАУКА

Поводом издања серије
„Наука и живот“

Др. Александар Јанковић:
Наши народни чајеви, И-
ПРОЗ (Пољопривредна би-
блиотека, св. 31), Београд
1942, стр. 40, дин. 15.

Пре него што је продро у Е-
вропу кинески чај били су у у-
потреби разни биљни чајеви. И
наша земља знала је за разне
миришљаве и врло укусне чаје-
ве, као што су липов, багремов
и нанин чај. Међутим, доласком
кинеског чаја, који обилује ја-
ком аромом и малом количином
кофеина, домаћи чајеви су зане-
марени.

Кинески чај, сем кофеина који
у малим количинама освежава а
у великим шкоди срцу, није ни-
шта бољи од наших домаћих ча-
јева. Кинески чај је лишће дрве-
та *камелиа синенсис*. Лишће се
бере, увија руком и суши. На
сличан начин ферментује се и
лишћа неких наших биљака, од
којих добијамо пријатан чај.

Писац ове књижице г. др. А-
лександар Јанковић упознаје нас
са различитим врстама наших дома-
ћих чајева, од којих чај од шип-
ковог лишћа има и витамин Це.

Ча крају, дати су рецепти ме-
шаних и воћних чајева.

Наша читалачка публика оду-
век се интересовала популарним
приказима научних стремљења и
результатима постигнутим на раз-
ним пољима науке и технике, а
нарочито природних наука. То
живо, скоро вазда будно интере-
совање долазило је до јасног
изражаја и на популарним пре-
давањима која су скоро вазда
добро посећена. Поред свег тог
интересовања, ми доскора уоп-
ште нисмо имали ниједну праву
популарно-научну библиотеку ко-
ја би плански, у низу солидно
написаних и добро опремљених
књига, давала приказе данашњег
стања научног испитивања или
синтезе, разумљиво и лако изло-
жене, разних наука или грана
наука. Тај недостатак се осећао
утолико више, што су ширим
круговима читалачке публике
била скоро сасвим неприступач-
на слична издања на страним
језицима, а још мање стручна
издања већином намењена ужем
кругу специјалиста. Иако би о-
вакве књиге биле од превасход-
ног значаја за опште културно
подизање не само радозналих
појединаца, него, што је нарочито
значајно, и широких кругова
народних маса, овом проблему
није до недавна придавана ско-
ро никаква важност.

Данас, захваљујући популар-
ној научној библиотеци *Наука и
живот*, коју издаје *Издвачко и
прометно а. д. Југоисток* у Бео-
граду, наша читалачка публика
добила је серију књига, одлично
писаних и савршено опреме-

них, које, већ саме по себи,
претстављају значајан датум у
нашим културним стремљењима.
Интересовање за ову едицију
потврдило је у потпуности ми-
шљење да је таква серија књига
занста очекивана са нестрпље-
њем. Четири досад објављене
књиге: *Тајанствена земља — Гео-
логија за свакога* од Б. Милова-
новића, *Загонетка живота — Са-
времена Биологија за свакога* од
К. фон Фрича у изванредном
преводу Б. Д. Милојевића, *Свет
у реторти, савремена хемија за
свакога* од Ханс-Хоахима Флехт-
нера, у преводу С. Борђевића и
Б. Дивљана, и најзад, *Материја
и енергија, основи савремене фи-
зике* од С. Бокшана, показале су
да издавач није жалио ни труда
ни средства да би нам пружио
занста савремене, у правом смис-
лу научно-популарне приказе,
уводе и синтезе различитих при-
родних наука. Писци ових дела
износи са пуним ауторитетом да-
нашње резултате и савремено
стање наука које обрађују. Они
се труде да подигну читаоца на
један виши ниво са којег се мо-
гу јасно уочити и схватити оп-
шти и значајни проблеми модер-
не науке и резултати постигнути
у безбројним институтима и ла-
бораторијама целог света. Нај-
сложенији проблеми изложени
су приступачно, изванредно за-
нимљиво, каткад чак и живо,
скоро узбудљиво, као у неком
роману, ма да се вазда ради о
провереним научним чињеницама
или о великим идејама на који-

ма почива сложена зграда дана
шње културе и цивилизације.
Због тога ова библиотека прет-
ставља најлепши украс сваког
дома и лектуру која се не испу-
шта из руку чак и када је књи-
га више пута прочитана. Она је
намењена свима, интелектуалци-
ма и најширим круговима чита-
лачке публике. Из једне анкете
спроведене међу гимназистима
виших разреда, студентима, учи-
тељима, професорима, лекарима
и инжењерима, затим међу при-
падницима разних других про-
фесија, може се јасно закључи-
ти да ова едиција претставља
једну од најуспелијих и најпо-
пуларнијих серија књига уопште
објављених у Београду. Многи
су нам чак изјавили:

— Читајући *Тајанствену
земљу, Загонетку живота,
Свет у реторти* или *Матери-
ју и енергију* чини нам се да
учествујемо у раду многих
научника; да присуствујемо
истраживању која се врше у
великим лабораторијама и
научним институтима; да
се експерименти одигравају
пред нашим очима; да мртве,
до скоро за нас потпуно
безначајне ствари постају
живе и добијају нове обри-
се и нова значења.

То су утисци које је доживе-
ла већина читалаца ове библио-
теке, и они најбоље показују
њен значај.

Као последња књига ове еди-
ције изишла је недавно *Матери-
ја и енергија — Основи савре-
мене физике* од С. Бокшана. То
је дело које се одавно очекива-
ло са нестрпљењем и које је на-
ша читалачка публика топло по-
здравила. Оно је за нас утолико
значајније што су у њему дета-
лно изнети и резултати рада
наших научника Тесле, Пупина,
Бошковића, Миланковића. Из о-
вог приказа може се најбоље ви-
дети сав значај нашег прилога
светској науци и општем култур-
ном напретку света.

У овој књизи изложени су сви
најважнији резултати модерне
физике, гледани често и кроз и-
сторијску перспективу, тако да
се лако прати постепен напредак
у појединим гранама ове науке.
Теорија релативитета, једно од
најтежих поглавља савремене
физике, објашњена је на савршен
начин. То је, истовремено, нај-
бољи приказ ових проблема на
нашем језику. У поглављима *Ка-
ко изгледају атоми* и *Разбијање
атома*, најдубљи и најсложенији
проблеми материје и енергије
изложени су мајсторски, без уо-
бичајених празнина које постоје
у популарним приказима ових
проблема и приступачно читао-
цима који не располажу неким
већим претходним знањем из
физике и математике. Та спо-
собност да савршено прикаже у
релативно лако схватљивој фор-
ми и најтежа поглавља једне
сложене науке као што је физи-
ка, карактеристике целога Бошкано-
во дело од прве до последње
стрене.

Материја и енергија оригинал-
на је и по начину излагања гра-
дива и распореду материјала,
тако да се јасно одваја од по-
пуларних физика и осталих по-
кушаја да се ови интересантни
и сложени проблеми савремене
науке прикажу на начин разум-
љив најширим круговима чита-
лачке публике. Поглавља о елек-
трицитету (Две врсте електри-
цитета, Гаванска струја, Елек-
тромагнетне појаве, Теслине
струје високе фреквенције, При-
мена електричне енергије), за-
служују нарочиту пажњу због
своје обимности и занста ори-
гиналног начина на који су у ње-
му изложени ови тако значајни
и интересантни проблеми. Сви

који се интересују како је са-
грађен и како функционише ра-
диоапарат, на чему се заснива
телевизија или како изгледа Тел-
слин основни план радиотехни-
ке, наћиће у овом поглављу из-
ванредно занимљиве податке и
исцрпне приказе. Како је Пупин
омогућио телефонију на вели-
ким даљинама — свакако интере-
сује сваког нашег иоле култур-
нијег човека, као и проналасци
Милутина Миланковића и епо-
хална открића Николе Тесле.

У овом кратком приказу не
може се, из разумљивих разлога,
улазити у исцрпна излагања о
громног и изванредно интере-
сантног материјала који садржи
Бокшанова књига, али с правом
можемо рећи да она заслужује
највећу препоруку.

У истој едицији објављена је
и дневна књига *Свет у реторти —
Савремена хемија за свакога* од
Ханс-Хоахима Флехтнера, позна-
тог хемичара и једног од најбо-
љих немачких популаризатора,
научника који пише стилем ро-
манписца. По распореду гради-
ва и начину излагања и објаш-
њавања најсложенијих појава у
свету хемије, појава које често
нисмо ни наслућивали, Флехтне-
ров *Свет у реторти* спада међу
најоригиналније и најинтересан-
није књиге које су уопште на-
писане о овим проблемима. Проф.
П. Тутунџић наш познати хемич-
ар и одлични популаризатор,
окарактерисао је, у своме пред-
говору овако Флехтнерову попу-
ларну хемију: Ко буде прочитао
ову књигу о свету у хемичаре-
вој реторти и потрудио се да за-
памти најважније ствари, видеће
после тога материјални свет и
себе самога сасвим другим очи-
ма. Свака материја имаће за ње-
га сасвим други изглед, а њена
спољашња површина неће више
бити непрестовна граница за
сознање њене суштине и унутра-
шњег састава. Поред тога хемич-
ја ће му се приказати у сасвим
другој светлости, као наука о
материји и њеним особинама, ко-
ју сваки савремени човек треба
да познаје, да би разумео свој
живот, живот свег материјалног
света и могућности које му ма-
терија пружа.

Флехтнеров *Свет у реторти*
спада у она ретка дела после
чијег читања свакидашње ствари
добијају нова значења а схвата-
ње живота и света мењају се и
шире преко неслућених хоризо-
ната. Пред очима пажљивог и
често врло узбуђеног читаоца
отварају се широко гравитозне,
тајанствене и толико загонетне
лабораторије не само научника-
хемичара, него и хемичара-прак-
тичара, који су дали нашем веку
ново, сасвим оригинално обеле-
жје. Сложени апарати, реторте,
боце са тајанственим течности-
ма, велике радионице у хемичар-
ским фабрикама, експериментал-
не лабораторије губе постепено
своју тајанственост као да са
њих нека невидљива рука лага-
но скида вео који их је толико
дugo скривао од очију обичног
човека. Али и комад угља који
стављате у пећ, дијамант у прст-
ену, челично сечиво вашег но-
жа, запаљена жижица, као и
друге безбројне свакидашње, та-
ко обичне ствари добијају по-
степено нов смисао и нова зна-
чења.

Свет у реторти је популарна
хемија у најбољем смислу те
речи, популарна и по начину
излагања и по распореду гради-
ва, по оном неосетном прелаже-
њу са простог на сложено, по
унутрашњој повезаности матери-
је која се излаже, по одличним
и оригиналним пртежима и ски-
цама који повећавају интересо-
вање и чине да се поједина по-
главља читају скоро без пре-
даха.

В. Г.

За културно подизање нашег сељака

*Земља и рад, уређује Стево
Клујић, бр. 2, Београд но-
вембар—децембар 1942, стр.
32.*

У другом броју часописа *Зе-
мља и рад*, намењеног нашим
земљорадницима а нарочито го-
стима председника Владе, разви-
јају се идеје и одгонетају про-
блеми постављени већ у првом
броју. Уопште узев, осећа се
напор уредништва да се све о-
светли уједначеним осветљењем
уз пуну објективност и непри-
страсност.

У уводном чланку *О светлом
празнику* апелује се на мир и
ред, на братску слогу и пошто-
вање божјих и грађанских за-
кона.

Министар пољопривреде инж.
Г. Веселиновић говори сељацима
као он жели да организује срп-
ску пољопривреду, у ком раду
неће бити „мера пред којима ћу
устукнути, ако је у питању спа-
сење и опстанак српског наро-
да“. Министар Г. Веселиновић
приказује затим начела планске
пољопривредне производње и
указује на користи и добити ко-
је ће отуд извући наш сељак.
Да би се планска производња
извела како ваља потребно је да
сваки испуни савесно и поште-
но своју дужност. „Ако то не би
учинили, опстанак и наша бу-
дућност били би доведени у пи-
тање“. Али министар инж. Г. Ве-
селиновић има поверење у срп-
ског сељака и нада се да ће он
схватити и разумети оно што се
од њега тражи.

О положају сељаштва у свету
и код нас и о томе какав ће он
да заузме у новом поретку Е-
вропе пише са много познавања
ствари С. К. Пошто је приказао
стање сељаштва уочи овог рата,
изнео узроке његовог пропадања
и неке лекове примењене за ње-
гово оздрављење, писац заврша-
ва: „У новом поретку Европе,
сељак ће бити стуб сваке држа-
ве, па и целог европског порет-
ка. Али данашње коњунктурно
благостање нашег сељака не сме
да му помете мозак па да поми-
сли, да је он у држави зато на

првом месту, што може да сво-
јим производима диктира свима
по својој вољи. Тиме се не би
оспособио за водећу улогу не би
дао доказа да је способан да на
својим леђима понесе будућност
нашег народа, нити би заслужио
да га нови поредак у Европи за-
штити и подигне на достојно
место првог грађанина у држа-
ви“.

У чланку *Србија и данашњи
рат* есенцијално се износи су-
штина ствари. Наш српски став
је у томе, да не улазимо у бит-
ку великих народа, јер то није
наш посао, нити ту можемо што
да помогнемо. Ми треба да ра-
димо у миру и да стварамо, ка-
ко бисмо дали доказа да смо за-
иста способни да уђемо у зајед-
ницу европских народа.

О повратку наших сеоских о-
младинаца из Немачке рефери-
ше Г. М. Бабић. Он пише о то-
ме како су омладинци срдачно
примљени у Немачкој, како су
много научили од далеко спо-
собнијих земљорадника, како им
је све показано што је од инте-
реса и како се враћају у Србију
наоружани огромним знањем са-
времене пољопривреде. У мо-
менту кад немамо својих прет-
ставника у највећој европској
земљи, наши сеоски омладинци,
као и радници на раду у немач-
ким фабрикама, најбоље нас ре-
презентују, и то веома достојно.
Њихов рад, предан и пожртов-
ван, њихова интелигенција, брзо
разумевање сваког посла, лепо
понашање чине да су они у ства-
ри наши најбољи претставници
у иностранству.

Г. Ст. Клујић у чланку *Шта ће
сељак с новцем* наводи све при-
мере паметне употребе новца у
данашње време. Писац сматра да
би најпре требало изградити и
унапредити своју кућу и окупи-
ницу, затим дрмове и село, да-
ти се на посао и искористити да
се подигне оно што је годинама
било запуштено. Не би требало
за данашње новце куповати не-
потребне ствари, нарочито оне
из града којима није место на
селу. Набавка алата, неопходног
кућевног намештаја и слично ве-

лика је корист коју сељак може
да извуче.

Врло је интересантан начин на
који су Румуни решили да пре-
обрате совјетске колхозе у се-
љачке радне заједнице. Нашав-
ши, приликом поновног присаје-
дињења румунских крајева, на
совјетске колхозе, Румуни су
решили да их не ситне, већ да се
сељаци добровољно организују и
успоставе сељачке радне зајед-
нице, у којима би се поделили
трошкови око вођења пољопривреде.
Корисни резултати нарочито се
огледају у куповању заједничког
алата и смањењу осталих режис-
ких трошкова. Ова врста задру-
гарског рада примењује се и у
Бугарској, где су се већ три села
одрекла стопроцентне приватне
својине, да би заједнички обра-
ђивали своја имања и заједнички
користила плодове свога рада. О
овом веома интересантном пита-
њу, налазимо пуно података у
чланку *Сељачке радне заједнице*.

Као што постоји радничко осигу-
рање требало би увести и осигу-
рање сељака, о коме се до сада
мало ко бринуо у овом погледу.
Његово нам је здравље, међутим,
исто тако од велике важности,
као и радничко. Начин на који
би се могло извести ово осигу-
рање описује Добричевски у
чланку *Значај сељачког осигура-
ња*.

Занимљиви су затим написи о
првом српском плугу, о сточар-
ству у Немачкој, о румунској по-
љопривреди, о економској важ-
ности заштите биља и борбе про-
тив штеточина од инж. Алексе
Грујића и производњи и потро-
шњи намирница у свету од агр.
Кархајнца Бакхауза.

Часопис је илустрован актуел-
ним сликама и укусно опремљен.
Наш сељак до сада још није
имао овакав лист. Труд уредни-
штва у овом погледу најбоље по-
казује како се сада обраћа све-
страна пажња нашем сељаку.

Занатска банка а. д.

БЕОГРАД, ЖОРЖА НЛЕМАНСОА УЛИЦА БРОЈ 1

Одобрава кредите занатлијама под повољним условима, прима улоге на штедњу и врши све остале банкарске послове.

Занатлије, који имају текући рачун код Занатске банке, могу се служити банчиним чековима и на тај начин вршити разна плаћања без употребе готовине.

Бр. 27

ЗАР ЈОШ НИСТЕ ПРОБАЛИ

ЧУВЕНО ЦРНО ВИНО

»ЕЛЕКСИР«

Из винарске радње

Стевана Бишофа

У Косовској 35 ● Телефон 23-959

Онда то учините и не заборавите да нас ЈОШ ДА-НАС посетите па ће те се уверити да наш велики избор природних пића:

РАКИЈЕ, ЛИКЕРА, ВЕРМУТА И ВИНА

Заслужује прво место у квалитету,

а уз то смо најповољнији у погледу цена.

ЗАПАМТИТЕ: СТ. БИШОФ — КОСОВСКА 35

Бр. 26

Државна класна лутрија

Лутријски план за наступајуће пето коло срећака Државне класне лутрије ступио је на снагу.

Овај лутријски план предвиђа емисију од укупно 40.000 целих срећака, које су све издате у четвртинама. Цена срећака остала је иста и износи дин. 50.— за једну четвртину за сваку поједину класу.

Ово коло срећака по лутријском плану има три класе, са извлачењима и то:

- I класа 13 јануара 1943 године,
- II „ 11 фебруара 1943 године,
- III „ од 6 до 26 марта 1943 године закључно.

Нови лутријски план предвиђа 16.000 згодитака у укупној вредности од

ДИН. 15,477.200.—

са четири премије од дин. 500.000.—, дин. 300.000.—, дин. 250.000.— и дин. 200.000.—,

и са већим згодитцима, и то: 1 од дин. 100.000.—, 2 по дин. 80.000.—, 3 по дин. 60.000.—, 7 по дин. 50.000.—, 6 по дин. 40.000.—, као и већи број других згодитака од дин. 30.000.—, дин. 25.000.—, дин. 20.000.—, дин. 16.000.—, дин. 12.000.—, дин. 10.000.— и других средњих и мањих згодитака.

У најсрећнијем случају у трећој класи може се добити на једној целој срећки

ДИН. 900.000.—

За исплату добитана без икаквог одбитка јамчи Држава.

Чист приход од сваког појединог кола срећака Државне класне лутрије служи искључиво социјалним и привредним циљевима од општег интереса: један део додељује се Народном инвалидском фонду, Фонду за унапређење заната и мале кућевне индустрије и Фонду за помагање задругарства, а други, највећи део, припада Српском фонду за унапређење пољопривреде.

Срећке текуће друге класе пуштене су у продају, и могу се добити код овлашћених продаваца и њихових потпродаваца, којих има у свима местима на територији Србије и Баната.

Ближа упутства са лутријским планом и општим правилима, за ово коло срећака добићете на захтев бесплатно код свих овлашћених продаваца.

Бр. 28

МАМОНИЦИ

Личну карту број 6274 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. Уде Даринка.

Личну карту број 11307 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. Персида Милосављевић.

Личну карту број 15716 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. Миља Светозаревић.

Личну карту број 16091 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. Душанка Матовић.

Личну карту број 14476 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. Милоранка Габоровић.

Личну карту број 16727 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. Милован Јовановић.

Личну карту број 14639 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. Станка Миленковић.

Личну карту број 13718 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Миодраг Михајловић, дреер.

Личну карту број 12119 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Чедомир Радовић.

Личну карту издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Надежда Младеновић.

Личну карту број 2607 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Вербеч Бранко.

Дуванску књижицу бр. 138 издату од стране Финансиске контроле у Крагујевцу, изгубио сам. Овим је проглашујем за неважећу. Ђорђе Радојевић, кафеџија, Пашићева бр. 10.

Личну карту број 876 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. Благоје Милановић.

Личну карту број 627 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Душанка Милутиновић.

Личну карту број 2723 издату од Предстојништва полиције, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. Сарамандић Вера.

Личну карту број 18633 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. Миља Драгутиновић.

Избегличку легитимацију број 61675, издату од Комесаријата за избеглице Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. Божић Марковић.

Личну карту издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. Ђорђевић Цвета.

Личну карту број 3539 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубила сам. Оглашујем је неважећом. Тошић Даница.

Личну карту број 1756 издату од Предстојништва полиције, Крагујевац, изгубио сам. Оглашујем је неважећом. Илић Радивоје, радник.

Кожне рукавице

Чистимо и оправљамо, «РУКАВИЧАР», Чика Љубина 14, Телефон 23-604. 25 1-1

Колонијалисти...

Кад дођете у Београд не заборавите да посетите

прво српско предузеће за израду коломасти **»СРБИЈА«**

ПЕТАР М. РАДОСАВЉЕВИЋ

КАНЦЕЛАРИЈА ул. Космајска 6 (Теразије) тел. 26-671
ПРЕДУЗЕЋЕ Краља Александра 340, тел. 43-812
СТОВАРИШТЕ Римска 22 (Бајлонова пијаца) тел. 26-633.

Dipl. Ing. **Михаило С. Бесарабић**

„СТИГ“ дрогерија на велико

Београд, Вука Караџића 7. Телефон 28-226.

има стално на лагеру: хемикалије, реагенције за анализе, лабораторијске потребе и посуђе. Заступа стране хемиске фабрике.

»СРПСКА КЊИЖАРА«

БЕОГРАД

Препоручује свој велики избор књига:

Франсоа Моријан: Исусов живот	уезано Дин.	110.—
Ђонович Јован: Црна Гора	" "	150.—
Моласан Ги Де: Целокупна дела 11 књига	" "	1600.—
Димитријевић Јелена: Нови свет	" "	160.—
Вуксан Душан: Целокупна дела Краља Николе I	" "	250.—
Вилхар: Српско-немачки речник	" "	150.—
Х. Џ. Армстронг: Кемал Паша	" "	150.—
Сима Пандуровић: Целокупна дела IV	" "	380.—
Х. Сјенкјевић: Крсташи 2 књиге	" "	400.—
Иван Вазов: Под Игом	" "	200.—
Никола П. Пашић: Живот и рад	" "	60.—

ЈУГОСЛОВЕНСКИ КЛАСИЦИ

Петар Прерадовић — Дела	уезано Дин.	200.—
Јаков Игњатовић — " I	" "	200.—
" — " II	" "	200.—
Август Шенов — " "	" "	200.—
Милутин Ускоковић — " "	" "	200.—
Јанко Веселиновић — " "	" "	200.—

На горње књиге књижарама уобичајени рабат

Свето писмо стари и нови завет	уезано Дин.	250.—
" " нови завет	" "	100.—
" " нови завет кожа	" "	150.—
" " нови и стари завет	" "	150.—
" " нови завет	" "	55.—

Лангер Ф.: Немачко-српски — Српско немачки речник	" "	70.—
Булат—Накић: Италијанско-српски речник	" "	100.—
Бакотић Лујо: Речник српског језика	" "	240.—

Велики избор забавних књига из омладинске књижевности:

»КАДОК«, »ПЛАВА ПТИЦА«, »ЗЛАТНА КЊИГА«.

Телефон 26-009 Краља Александра 18
Чек. рач. код Пошт. штедионице 61240. 22 1-1

Златан накит стари и нови купујем:

Дијаманте крупније, брилијанте све величине, златне зубе, бурме, прстење, минђуше, брошеве, бразлетне, ланце, сатове златне, сребрне и металне само исправне и од бољих познатих марака; старо злато оштећено, излизано, поломљено и горело сваку количину купујем сребрне есцајге и остале исправне предмете од сребра купује и највише плаћа позната фирма

„БРИЛИЈАНТ“

ВЛАСНИК МИЛИВОЈЕ М. МИТРОВИЋ

Београд — Борја Вашингтона 6. — Телефон 28-706.

ВУНУ ЗА ПРЕДЕЊЕ

као и памук из јоргана чешљамо на вљачари одмах док муштерија чека. Можемо прерађивати вуну и од разних нових и старих вунених отпадака (ћилима, штофа, трикотаже, ђебета и слично). Одлична израда.

БАНИЋ И УГРЕНОВИЋ, Цара Николе ул. 10 (Славија).

Свакодневни разговори

(Уџбеник за брзо и лако споразумевање са Немцима)

1 КЊИГА ДИН. 15.—

»СРПСКА КЊИЖАРА«, Београд, Краља Александра 18.

„ДИНАРА“ купује и продаје

САВ БОЉИ НАМЕШТАЈ,

Запамтите: »ДИНАРА« Ћирила и Методија бр. 2

Тел. 40-665.

ПАЖЊА

Вршимо брзу поправку дрвене, кожне и гумене обуће

»АВАЛА« Таковска 39

167 3-3

»ЈУГОСЛАВИЈА«

ОПШТЕ ОСИГУРАВАЉУЋЕ ДРУШТВО У БЕОГРАДУ

у сопственом дому Престолонаследников Трг 10 (Теразије)
Телефони: Основана 1913 г. Адреса телеграма:
20-151, 20-153 ЈУГООСИГУРАЊЕ

- Закључује уговоре осигурања под повољним условима и то:
1. Живота и ренте по разним практичним комбинацијама;
 2. Пожара (зграда, робе, намештаја, фабрика и т. д.);
 3. Транспорта на суву и води;
 4. Несрећних случајева;
 5. Законске одговорности за накнаду штете (закон. дужност јемства);
 6. Аутомобила (каско незгода и јемства т. зв. свеосигурање);
 7. Стоке (коња и говеда);
 8. Стакла од лома;
 9. Опасне крађе (провалне крађе) трговина, магацина, стенова и т. д.

ФИЛИЈАЛЕ:

Петровград: сопствена зграда Гимназијска бр. 26.
Заступства у свим већим местима.

Фабрика коже и обуће са дрвеним ђоном

БЕОГРАД
КНЕЗА ПАВЛА 125
ТЕЛЕФОН 27-113